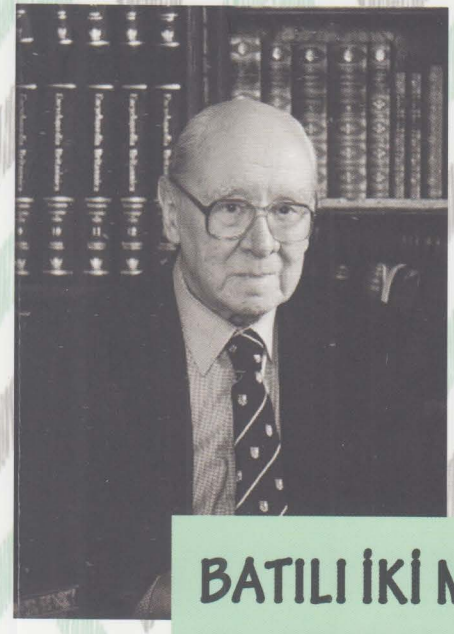

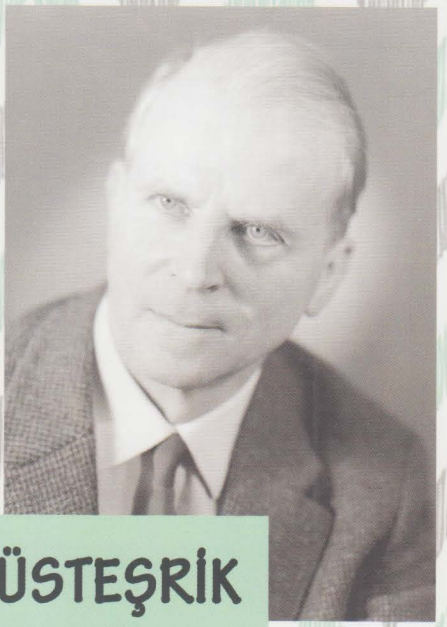

BATILI İKİ MÜSTEŞRİK W. MONTGOMERY WATT ve RUDI PARET' İN İSLAMI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN KRİTİĞİ

Maşallah TURAN

hüner

BATILI İKİ MÜSTEŞRİK
W. MONTGOMERY WATT VE RUDI PARET'İN İSLAMI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN KRİTİĞİ

Maşallah TURAN

hüner

Batılı İki Müsteşrik W. Montgomery Watt ve
Rudi Paret'in İslamı Algılama Biçimlerinin Kritiği
© Hüner Yayınevi

1. Baskı

Teknik Hazırlık
dizgimizanpaj.com

ISBN
978-9944-735-83-4

Sertifika No
19779

Baskı-Cilt
Dizgi Ofset
Matbaacılar Sit. 10451. Sk. No: 4
Karatay/KONYA
Ağustos-2016

HÜNER YAYINEVİ
Adres: Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı
No: 14 Meram-KONYA-
Tel: 332 350 91 05 Faks: 332 351 40 01
E-mail: huner@hunerkitabevi.com
www.hunerkitabevi.com

BATILI İKİ MÜSTEŞRİK
W. MONTGOMERY WATT VE RUDI PARET'İN
İSLAMI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN KRİTİĞİ

Maşallah TURAN

hüner

Maşallah TURAN

1973 yılında Bitlis'in Tatvan ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulu, Bitlis/Tatvan Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda okudu. 1989 yılında Kurumlar Lisesi sınavıyla birinci asil olarak kazandığı Konya Atatürk Sağlık Meslek Lisesi'ni, 1993'te bitirdi. Aynı yıl, Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine kayıt yaptırdı, 1998'de Fakülteden mezun oldu.

2001 yılı itibariyle aynı Fakültede Tefsir bölümünden Yüksek Lisansını tamamladı. Bu dönemde Kur'an'a Göre Bireysel ve Kamusal Hak ve Özgürlükler ile Kader konusunda tez çalışması yaptı. 2006 yılı itibariyle Tefsir bilim dalından doktorasını tamamladı. Doktora döneminde, Kur'an'ın Anlaşılmasında Sembolizm Tartışmaları adı altında Alegori, Hermenötik, Tarihsellik, Mecaz, Kinaye ve Teşbih konularında doktora tez çalışması yaptı.

Şu an itibariyle Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Bilim Dalında Yard. Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Konya Seydişehir'den evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ **7**

GİRİŞ **9**

I. BÖLÜM

1) Hz. Peygamberin Risalet Öncesi Durumu: 11
2) Hz. Muhammed'in Peygamberliği 17

II. BÖLÜM

1) Kur'an'ın Edebî Açıdan Değeri 27
2) Kur'an Mesajının Evrenselliği Konusu 30
3) Garanik Kıssası 34
4) Kur'an'ı Kerim'in Ehl-İ Kitap Hakkındaki Açıklamaları 53

III. BÖLÜM

BAZI ALGILAMA ve DELİL GETİRME HATALARI 63
1) Vahyin Hz.Peygambere Geliş Keyfiyeti 63
2) Kur'ân'a Göre İçki Bir Nimet midir? 65
3) Hz. İsa ve Hz. Meryem Hayattalar mı? 66
4) Kur'ân'ı Kerîm'de Evlilik Konusu 68

SONUÇ **73**

BİBLİYOGRAFYA **77**
EK 77

WILLIAM MONTGOMERY WATT

Yirminci yüzyılda İslam konusunda çokça araştırmalar yapan meşhur Batılı müsteşriklerdendir. Hayatının elli yılından fazlasını İslam'a ayırmış, bu konuda yirmibeş civarında kitap ve sayısız makale yazmıştır. 1979 yılında emekli oluncaya kadar Edinburg Üniversitesi'nde Arapça ve İslamî Araştırmalar Bölümü başkanlığını yürütmüştür.

İslam konusundaki görüş ve düşüncelerinde objektif olmaya çalışan ılımlı bir müsteşriktir. Watt'ın bu özelliği, müsteşrikler ve hedefleri konusunda titiz bir çalışma yapan Mustafa Sibai'nin kendisinden yaptığı şu alıntıda da hissedilmektedir: "On ikinci asırdan itibaren Avrupa'da, İslam aleyhine doğmuş muharref bilgilerin düzeltilmesi için, araştırıcılar gayret sarf etmektedirler. Fakat bu uzun ve ilmi gayrete rağmen Orta Çağ kitaplarının doğurduğu hakikatin karşısında olmanın tesirleri hâlâ devam etmektedir. Yeni araştırma ve tetkikler bundan sonra o tahriflerin hepsini düzeltmeye muktedir olamayacaktır"[1].

"Müsteşrikün" isimli kitabın yazarı Necib Akikî de Edinburg Üniversitesindeki görevinden ve "Avâmil-u İntişari'l- İslam (el-Fusûlu'l İslamiyye 1995)", "Muhammed Fi Mekke (1958)", "el-İslam ve'l-Cemaatü'l-Muvahhide (1961)" eserlerinden söz etmektedir[2].

Kritize ettiğimiz eserinin özgün adı: Muhammed's Mecca

History in the Qur'an

RUDI PARET (1901–1983)

3 Nisan 1901'de Almanya'nın güneyinde Wittendorf'da bir protestan papazın oğlu olarak dünyaya geldi. Başlangıçta babası gibi Hıristiyan ilahiyatı tahsil etmek isteyen Paret, o zamanlar Tübingen Üniversitesi'nde Doğu Dilleri profesörü olarak görev yapmakta olan Enno Littmann'ın da etikisiyle şarkiyat öğrenimi görmeye karar verdi. 1930'da Heidelberg Üniversitesi'nde öğretim görevliliğine atandı. 1940 yılında Bonn İslam-bilim ve Sami Diller Kürsüsü'nün başkanlığına getirildi. 1942'de Alman Silahlı Kuvvetleri Afrika Kolordusu'nda tercüman olarak savaşa katıldı ve 1944'te Amerikalılara esir düştü. İki yıl esaretten sonra serbest bırakıldı. Akademik hayatına uzun bir ara verdikten sonra Tübingen Üniversitisi'nden aldığı davet üzerine 1951 yılında hem memleketine, hem de profesör olarak üniversiteye döndü. Emekli olduğu 1968 yılına kadar burada İslam-bilim ve Sami Diller profesörü olarak görev yaptı.

Bilimsel çalışmalarını emekliliğinden sonra da sürdürdü ve kısa süren bir rahatsızlık döneminin ardından 31 Ocak 1983'te öldü[3].

---

1 Watt, W. M., Muhammed, Prophet And Statesman (oxford), 1961, p.3. (Prof. dr. Mustafa sibai, Müsteşrikler ve Hedefleri, Terc. Kemal Çobanbeyli s. 64'ten naklen)

2 Necib Akikî, Müsteşrikün, Mısır 1965, II, 554

3 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, Derleme ve Çeviri: Ömer ÖZSOY Ankara 1995, s. 10

ÖNSÖZ

Biz, bu çalışmamızda Yirminci asırda İslam'la ilgili araştırmalar yapan meşhur Batılı müsteşriklerden WILLIAM MONTGOMERY WATT ile büyük Alman şarkiyatçısı RUDİ PARET'in İslam'ı algılama biçimlerini sistematik ve eleştirel olarak değerlendirmeye çalıştık. Çalışmamızda, Mehmet Akif Ersin'in "Hz. Muhammed'in Mekke'si" ismiyle M. Watt'a ait yaptığı tercüme ile Ömer Özsoy'un "Kur'an Üzerine Makaleler" ismiyle R. Paret'e ait derleme ve tercümesini esas aldık.

Bazı ana konular tespit ettik. Öncelikle söz konusu müsteşriklerin bu konular hakkındaki değişik görüşlerini mümkün olduğunca toplu vermeye çalıştık. Daha sonra da özenle her birinin kendi fikir sistematiklerinde ne derece tutarlı veya tutarsız olduklarını tespit etmeye gayret ettik. Zaman zaman her iki müsteşrikin fikirleri arasında da mukayeseler yaptıksa da esasen bu görüşlerin bir arada verilmesinden karşılaştırma imkânı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Tespit ettiğimiz ana konular ise sırasıyla şunlardır:

1) Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Durumu
2) Hz. Muhammed (sav)'in Peygamberliği
3) Kur'an'ın Edebi Açıdan Değeri
4) Kur'an Mesajı'nın Evrenselliği Konusu
5) Garanik Kıssası
6) K. Kerim'in Ehl-i Kitap Hakkındaki Açıklamaları

Çalışmamızın son bölümünde ise dikkat çekmeyi gerekli gördüğümüz bazı algılama ve delil getirme hatalarına temas ettik; alternatif açıklamalar getirmeyi de ihmal etmedik.

Maşallah TURAN

KONYA–1999

GİRİŞ

Son dönemlerde yeniden ivme kazanan İslam'ı oryantalizm disipliniyle değerlendirme gayretleri, ister istemez yaşadığımız coğrafyayı yakından ilgilendirmektedir. İslam medeniyetiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilenenleri yakından alakadar eden, yararlı yönleriyle birlikte zararlı etkileri de bulunan bu tür çalışmalar, günümüzde daha bir dikkat çekmektedir.

Oryantalizm, geniş anlamıyla Avrupa kültürünün doğuyu yönetmek, siyaset, sosyoloji, ideoloji, bilim, hayal gücü ve benzeri alanlarda, ona yön vermek için kullandığı ileri ölçülerde sistemleştirilmiş bir disiplindir.

Bu disiplinin temsilcisi olan Müsteşrikler, istisnalar olmakla birlikte genel itibariyle, Batı medeniyetinin ve düşüncesinin, önkoşulsuz olarak kafalarda egemen olmasını amaç edinmektedirler. Kendi görüş ve medeniyetleri etrafında bir nevi kudsiyet meydana getirerek yaptıkları yorumların mutlaka uyulması gereken alternatifsiz bir yol olduğu izlenimini vermektedirler.

Kendi din ve kültürlerini Doğu toplumlarında hâkim kılmak gayretinde olan ve çoğu Yahudi ve Hristiyan din adamlarından oluşan Müsteşrikler; Kur'an, Sünnet, Hz. Peygamber'in hayatı, Fıkıh ve Kelâmın değişik konularında araştırma yaptıkları gibi; Sahabenin, Tabiinin, Müctehid imamların, Fakihlerin, Hadisçilerin, hadis ravilerinin, Cerh ve Tadil sanatının, rivayet

sahiplerinin hepsine temas eden çalışmalar yapmışlar, Sünnetin delil olup olmayacağı, tedvin şekli ve İslâm hukukunun kaynağı konularını araştırmışlardır. İnsaf sahibi olup da İslâm'ın güzelliklerini ve üstün yönlerini görüp, bunları eserlerinde yansıtma durumunda kalanlar olmakla beraber, çoğunlukla bu araştırmalarını şüphe davet edici bir üslupla ve bu konularda derin araştırmaları olmayan zeki bir kişinin İslâm konusundaki görüş ve inancında ciddi sarsıntılar meydana getirecek tarzda yapmışlardır.

Müsteşriklerin etkisinde kalan kimi müslüman bilginler, onların kitaplarına hayranlıkla bakarken, yazdıklarına da katıksız gerçek gözüyle bakarak nakillerde bulunmaya koyuldular. Ayrıca onların yargıda bulundukları konular bakımından daha gerçekçi, daha doğru olduğu düşüncesine kapıldılar. Çünkü onlar, yanılgıya kapılmalarını engelleyecek bilimsel ve organize yöntemlerle çalışmalarını yapmaktaydılar. Bütün bunlar, sözünü ettiğimiz düşünce sistematiğiyle ilişkiler kurulması ve ona önkoşulsuz itimad edilmesi sonucunu doğurdu.

İster kaynaklarımıza dönmenin zorluğu, ister ilmi çalışmaları çabucak sonuçlandırma isteği dolayısıyla, isterse de bilginlerimiz çevresinde geçerliliği bulunan düşüncelere aykırı bir takım orijinalliklere duyulan özlem dolayısıyla sözkonusu itimad giderek yaygınlaştı. Mezkûr durum kendimize güvensizliğe yol açarken, bizleri, batılıların ne denli büyük ve erişilmez oldukları noktasında oldukça iyimser düşüncelere de zorlamış oldu.

Böyle bir ortamda bize düşen, İslam'a sağduyuyla yaklaşıp kimi zaman bir art niyeti barındıran gerçeklikten uzak sığ değerlendirmeler ve tek taraflı yorumlardan uzak durmaktır. Ancak böyle bir yaklaşımla aydın-elit kadromuzun fikirsel olarak çökmediğini, Avrupa karşısında beyinlerin körü körüne teslimiyetçi bir anlayışı benimsemediğini görme imkânına kavuşabiliriz. Diğer türlü Avrupa karşısında müstağriplik kompleksinin bir türlü atılamamış olmasına bağlı olarak toplumun yüksek ideal ve moral değerlerinin yok olmasına ortam hazırlanmış olacaktır.

I. BÖLÜM

Bu bölümde, Montgomery Watt ile Rudi Paret'in peygamberliği ilgilendiren konular hakkındaki görüşleri ele alınacaktır.

1) Hz. Peygamberin Risalet Öncesi Durumu:

(1) İlk dönem Kur'an pasajlarında Allah'ın tek bir tanrı olduğuna ilişkin bir iddia yoktur. Muhtemeldir ki, Hz. Muhammed bir dereceye kadar çağdaşlarının bir çoğunun, Allah'ı diğer varlıkların onun için şefaatçi olabildikleri bir "baş tanrı" olarak kabul etme şeklindeki inancını paylaşmaktaydı. Bu varlıkları alt seviyedeki ilahlar olarak düşünmüş olması muhtemel değildir; aksine onları melekler olarak düşünmüş olabilir[4].

(2) Dâll kelimesi ile ilgili bir takım sorunlar bulunmaktadır. Diğer dinlerde olduğu gibi, İslâm'da da bir dini liderin, liderlik döneminden önce bile, dini bakımdan mükemmel olması gerektiği anlayışı hâkimdir... Bir dini lidere atfedilen yanılmazlık (ismet), gözlem konusu değil, bağlılarının ona atfettiği bir zandı; bu nedenle yanılmazlık olgusu dikkate alınmayacaktır. Çağdaş bir bakış açısıyla bakıldığında, yaşamının ilk kırk yılında Onun da Mekke toplumunun üst tabakasınca yaygın bir şekilde kabul gören görüşleri benimsediğini kabul etmek, Hz. Muhammed'in peygamberliğine halel getirici bir şey olarak görünmemekte-

4 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi, Çeviri: Mehmet Akif Ersin, Ankara 1995, s. 153

dir. İslam-öncesi din konusundaki Kurân'ın şahitliği ve "şeytan ayetleri" rivayetleri açısından değerlendirildiğinde, Hz Muhammed'in risalet öncesi Allah inancı, muhtemelen daha alt düzeydeki yerel ilâhların da bulunduğu "baş tanrı" veya "üstün ilâh" şeklinde olabilir. Bu yerel ilahları da üstün varlık yanında şefaatçi melekler olarak görmüş olabilir[5].

(3) Bu ayetler (Duha Suresi ayetleri), gençlik yıllarının talihsiz şartlarına rağmen, Hz. Muhammed'in iyiliğine yönelik olarak Allah'ın ihtimam ve fiili, hayatı çekilir hale getirdiğini vurgulamaktadır[6].

(4) Onun yaşamına ilham ve vahiy olarak ilahî müdahale girmeden önce Hz. Muhammed'in dini görüşünün ne olduğunu bilebilmek imkânsız görünmektedir[7].

Bu alıntılar paralelinde inceleme yaptığımızda karşımıza çıkan tablo şudur: İlk paragrafta, Hz. Peygamberin, çağdaşlarının "baş tanrı" inancını paylaştığı söylenmektedir. Yine, Allah dışındaki varlıkları alt seviyedeki ilahlar olarak düşünmüş olmasının muhtemel olmadığı, aksine Hz. Peygamber'in onları "melekler" olarak düşünmüş olabileceği iddia edilmektedir. Bir kere bu iki iddia yani "baş tanrı" inancıyla diğer varlıkları melekler olarak algılama iddiaları birbiriyle çelişmekte ve tutarsızlık arz etmektedir Zira Allah (cc) "baş tanrı" ise bu kavramdaki algılama diğer varlıkların da tanrı olduklarını otomatikman ifâde eder. Nasıl ki "başpapaz" isimlendirmesi birden fazla papazın bulunduğunu ve bunlar içinde en önde gelenini ifade ediyorsa, yine "baş kadı" kavramı kadılar içinde en üstün olanını vurguluyorsa "baş tanrı" isimlendirilmesinde de durum böyledir. Esasen Watt'ın kendisi de verdiğimiz (2) nolu paragrafta "Hz. Muhammed'in risalet öncesi Allah inancı, muhtemelen daha altı düzeydeki yerel ilahların da bulunduğu

5 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi, s. 90-91
6 Watt, W. M., a.g.e., s. 93
7 Watt, W. M., a.g.e., s. 94

"baş tanrı" şeklinde olabilir" ifadesiyle bu hususu itiraf etmiş olmaktadır.

İlaveten biz bu bağlamda kıble meselesine de dikkat çekmek isteriz. Bilindiği üzere Hz. Peygamber önceleri Mescid-i Aksa'ya yönelmekteydi. Bir müddet sonra Kur'an'ın direktifiyle Mescid-i Haram'a yüzünü çevirmeye başladı. Muhalifler, Kur'an'ın da ifadesiyle Hz. Peygamber'in ilk uygulamasına dikkat çekerek "seni ilk kıblenden alıkoyan nedir" diyerek ona eleştiriler yöneltmeye başladılar[8]. Şimdi bu çerçevede şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, şayet Hz. Peygamer risalet öncesi dönemde -hatta Watt'a göre risaletin ilk yılları da böyledir- müşriklerin "baş tanrı" inancını kabul etmiş olsaydı bilahare tevhid akidesini tebliğ etmeye başladığında müşrik muhatapları mutlaka şöyle derlerdi: "Ey Muhammed, sen de önceleri bizim gibi düşünüyordun, Allah dışındaki ilahlarımızı da benimsiyordun, şimdi sana ne oldu da birden bire ilahlarımıza cephe aldın, onları inkâr ediyorsun"... Oysa böyle bir şey hiçbir şekilde sabit olmamış, bizlere intikal etmemiştir.

(2) numarayla verdiğimiz paragrafın başında "dâll" kelimesi ile ilgili bir takım sorunların bulunduğu, bir din liderine liderlik döneminden önce bile ismetin (yanılmazlığın) atfedildiği söylenmektedir.

Sayfa 19'da "Toprak Kullanımı ve İklim" başlığını taşıyan bölümde "Dalal (yolunu şaşırmak) ve huda (yolunu bulmak) kelimelerinin önemli mecazi kullanımlarının arkasında bu çöl deneyimi yatmaktadır" deniyor. Watt'ın deyimiyle dalal kelimesinin sahip olduğu mecazi manaların -ki biz bunu lugavi mana olarak algılamayı daha isabetli buluyoruz- "dall" kelimesinin tahlilinde hiç gündeme getirilmemesi ilmi objektiflik açısından oldukça düşündürücüdür.

---

8 "Birtakım beyinsiz insanlar: "onları daha önceki kıblelerinden çeviren nedir?" diyecekler. De ki: "Doğu da Allah (cc)'ındır, batı da. O dilediğini (veya dileyeni) doğru yola yöneltir." 2. Bakara, 142

Ayrıca bir din liderinin, liderlik döneminden önce bile yanılmazlığı meselesinin İslam'da varolduğunu söylemek İslamı bütünsel bakış açısıyla değerlendirememenin ifadesidir. Müslüman âlimlerin de böyle bir iddiaları yoktur[9]. Biz de Hz. Peygamber'in peygamberlik öncesi dönemde yanılmazlığını değil, küfürden ve şirkten uzak kalmasını masumiyet çerçevesinde değerlendirmekteyiz. Ayrıca Cenab-ı Allah'ın risalet öncesi dönemde Hz. Peygamberin iyiliğine yönelik olarak özel ihtimamının ismet kavramıyla nitelendirilebileceğini söylemek mümkündür. Watt'ın kendisi de sayfa 93'te bu ihtimama temas etmiştir[10].

(4) numarayla verdiğimiz pargrafta, vahiyden önce Hz. Peygmberin dini görüşünün ne olduğunu bilebilmenin imkânsız göründüğü söylenmekle, ilk üç paragrafa göre biraz daha ihtiyatlı bir tavır sergilenmiştir.

İncelemekte olduğumuz "Risalet Öncesi Dönemde Hz. Peygamberin İnancı" konusunda R. Paret'in görüşlerine gelince; Kafirun Suresi'ni tahlil ederken şöyle der: "Peygamber bir taraftan, kâfirlerin taptıklarına tapmadığını (veya tapmayacağını) (2. ayet) ve aynı şekilde kâfirlerin de onun taptığına tapmadıklarını (veya tapmayacaklarını) (3. ayet) ifade ediyor. Öte

9 Örneğin; konu hakkında Mevdudi'nin açıklamaları şu şekildedir: "Nebi ve Resullerin masum olmaları, günah işleme ve hata yapma melekelerinin tamamen yok edildiği manasına gelmez. Peygamberlerin masum olmaları, kasden hiç bir günah işlemeye yeltenmeyecek kadar nefislerine hâkim olup, Allah'tan korkmalarıdır. Şayet, istemeden ve bilmeden ufak bir yanlışlık yaparlarsa, derhal Allah tarafından hataları düzeltilir Çünkü bir Peygamberin en ufak hatası ümmetine pahalıya mal olur." Mevdudi, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı, Çev. Ahmet Asrar, I. 55

10 Cenab-ı Allah'ın, risalet öncesi dönemde de Hz. Peygambere özel bir ihtimam gösterdiği İbni Hisam'ın şu rivayetinden de anlaşılmaktadır: "(Resulullah buyurdular ki) Bir defasında kendimi Kureyş'in çocukları içerisinde gördüm. Oyun için taş taşıyorduk. Hepimiz çıplak olmuştuk. İzarını almış, onu omuzuma koymuş, onun üzerinde taşları taşıyorduk. Ben onlarla birlikte gidiyor ve aynı şekilde dönüyordum. O sırada, bana, kendisini görmediğim biri acıtıcı tokat attı, sonra dedi ki: "İzârını giyin". Ben de onu giydim. Sonra, boynumun üzerinde taşları taşımaya başladım." Siret-i İbn-i Hişam, Çev: Hasan Ege, I, 245

yandan onların (şimdiye dek) tapageldiklerine kendisinin tapmadığını (veya tapmayacağını) (4. ayet) söylüyor. 5. ayet kâfirlerin, Muhammed'in (şimdiye dek)tapageldiğne (geçmiş zaman) tapmadıklarını (veya topmayacaklarını) ifade ediyor olsaydı, ikinci cümle grubu (4. ve 5. ayetler) ilk gruba (2. ve 3. ayetlere) tam uyum sağlayacaktı. Ama hakikati halde ayetin anlamı, onların Muhammed'in tapmakta olduğuna (şimdiki zaman) tapmadıkları (veya tapmayacakları)dır. Ögelerin paralelliğindeki -ayrıca 3. ve 5. ayetlerin metinlerinin aynı olması sonucunu doğuran- bozulmanın nedeni vakıa ile ilgilidir. Muhammed kâfirlere kendisinin (önceden) tapmakta olduğuna tapmadıkları (veya tapmayacakları) ithamında bulunamamıştır. Çünkü durum bunun tam aksinedir; onların halen bağlısı bulundukları "çok tanrılığa" eskiden kendisi de müntesipti. Bu nedenle 5. ayetin hitam ifadesi olarak geçmiş zaman "ma abedtu" yerine şimdiki zaman "mâ a'budu" getirilmek zorundaydı. Böylece dolaylı olarak, Muhammed'in önceden putperestlik konusunda müşrik kavminden farklı olmadığı gerçeği itiraf edilmiş oluyordu...[11].

Görüldüğü üzere R. Paret bu hususta M. Watt'ın nihayette tercih ettiği ihtiyatlı tutumu sergilememekte ve oldukça iddialı görünmektedir. Aynı paragrafın devamında "Sair zamanlar tefsirinde genellikle nefis metin tahlilleri sunan Zemahşerî bile bu bağlamda oldukça karmaşık açıklamalara yer veriyor" diyerek Zemahşerî'yi bu hususta eleştiriye tabi tutmaktadır[12]. Buna karşılık, söz konusu pasajla ilgili olarak Beyzavî'nin izahatının isabetli olduğunu kaydetmektedir. Beyzavî'nin izahı ise şudur: "bu, mâ 'abedtum ifadesinin mutabıkı olan mâ 'abedtu anlamına gelmez. Çünkü bisetten önce Hz. Peygamber (henüz) Allah'a tapmakla ma'ruf değil iken, kafirler putlara tapmakla ma'ruf idiler"[13].

---

11 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, Derleme ve Çeviri, Ömer Özoy, Ankara 1995, s. 152

12 Zemahşeri, Carullah, Mahmud b. Ömer, Keşşaf, Beyrut-Lübnan baskısı IV, 809'a bkz.

13 Şeyhzade, Muhammed b. Muslihiddin, Haşiyet-u Şeyhzade âlâ tefsir-i Kadı Beyzavi, İstanbul 1991, IV, 607'ye bkz..

Şimdi, Rudi Paret Beyzavi'nin söz konusu izahını isabetli bulurken aslında kendisiyle çelişkiye düşmektedir. Zira Beyzavi, Paret'in zannının aksine onunla aynı görüşü paylaşmamakta, farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Paret de bu yaklaşıma sıcak bakmakla kendi tezine aslında sırt çevirmektedir. Değerlendirmemizin nasıllığını biraz daha netleştirmek için Beyzavi'nin değerlendirmesini dikkatlice irdelediğimizde onun Hz. Peygamberi putperest olmakla nitelemediğini rahatlıkla anlarız. Zira ona göre Hz. Peygamber Allah'a tapmakla ma'ruf değilken kâfirler putlara tapmakla ma'ruf idiler. Allah'a tapmakla ma'ruf olmamak putperest olmakla eşdeğer bir yargı değildir.

İlaveten Beyzavi'nin orjinal metinde kullandığı "ibadet" teriminden yola çıkarak şöyle diyebiliriz: Hz. Peygamberin Allah'a ibadet etmekle ma'ruf olmaması ona inanmakla ma'ruf olmamasını da zorunlu kılmaz[14].

Merhum Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın Kafirûn Suresi'nin tefsirinde mevzumuz hakkındaki dakik mülahazalarını da burada kaydetmeyi uygun görüyoruz. O şöyle demektedir:

"Başlangıçta muzarî sigasıyla "mâ ta'budûn", burada mazi sigasıyla "mâ abedtüm" buyurulması, onların halde olduğu gibi, geçmişteki tapmalarına da Peygamberin iştirak etmemiş olduğuna işaret eder. Bundan dolayı bazıları buradaki "Âbid" ism-i failinin geçmiş zaman manasına olduğunu söylemişlerdir. Geçmişte olsun, halde olsun, gelecekte olsun hiçbir zaman onlara ibadet edici değilim, diye tamamını reddetmek daha kuvvetli olur. Şu kadar ki ism-i failin mef'ul-i bih'te ameli için hal veya gelecek zaman manaları şart olduğuna dayanarak burada mef'ul-i bih olan mevsul "mâ"sında amil bulunan "Âbid" ism-i failinin geçmiş zaman manasına olması tartışılmıştır. Fakat bu

14 Tabi ki biz, Hz. Peygamber'in risalet öncesi dönemde, sadece kendi dirayetiyle iman etmenin gerekliliğini, rükünlerini ve şartlarını Kur'an'da anlatıldığı şekliyle bildiğini iddia etmek istemiyoruz. 42 şura 52. ayette "Sen, ne kitap nedir bilirdin, ne de iman" denilmek suretiyle bu hususa değinilmiştir. Dolayısıyla, bizim Hz. Peygamber'in risalet öncesi dönemdeki imanından kasdımız, onu küfür ve şirkten uzak tutan icmalî bir iman manasındadır.

itiraz "mâ"nın masdariye olması takdirinde varid olmaz. Çünkü o zaman mef'ul-i mutlak olabilir. Bunda amel için ise hal ve gelecek zaman manası şart değildir. O halde "mâ" masdariyye olduğuna göre mana şu olur: "Ben sizin tapışınızı, o şirk ibadetini hiçbir zaman yapıcı değilim, geçmişte dahi yapmadım ve hiçbir zaman yapacaklardan da değilim..."[15]

Zemahşeri ve Ebu's- Suud da buna paralel bir manayı tercih etmişlerdir, o da şöyledir: "...Ben sizin taptıklarınıza geçmişte bile asla tapmadım. Yani cahiliyyede bile benden putlara ibadet geçmiş değildir. O halde, o benden İslam'da nasıl ümit edilebilir!"

Ayrıca muhataplar tarafından hem "tapmakta olduğunuz", hem "taptığınız" diye hem hal, hem mazi sigaları tasrih edilmiş olduğu halde, Peygambere ait olanda sadece "tapmakta olduğum" diye hal fiili tasrih olunmuş, mazi kapalı geçilmiş olmasında önemi bir nükte vardır ki o da Peygamberin uyulması gereken fiili, ibadeti hal zamanındaki yani peygamberliğinden itibaren olan ibadeti olduğuna tenbihtir..."[16].

2) Hz. Muhammed'in Peygamberliği

"Ben şahsen, Muhammed'in kendisine vahiy olarak gelen şeyin kendi bilincinin ürünü olmadığına inanmakta samimi olduğuna kani oldum. Hz. Muhammed'in gerçekten bir peygamber olduğuna inanıyor ve biz Hıristiyanların "Onları meyvelerinden tanırsın" (Matta, 7.20) anlamındaki hristiyan prensibi gereğince bunu kabul etmeleri gerektiğini düşünüyorum. Çünkü asırlar boyunca İslam, birçok üstün ve zühd sahibi insan yetiştirmiştir. Eğer Muhammed bir peygamberse, o zaman Kutsal Ruhun Peygamberler vasıtasıyla konuştuğuna dair hristiyan doktrinine uygun olarak da Kur'an'ın ilahî kaynaklı olduğu kabul edilmelidir..."[17].

(1) Muhammed, varoluşunda ve eylemlerinde bizim pek tasavvur edemeyeceğimiz bir iman tecrübesinin etkisi altındadır.

15 Elmalı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim, X, 14–15
16 Elmalı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim, X, 14–18
17 Watt, W. M., a.g.e., s. 12

Allah'ın; dünyanın ve insanların yegâne efendisi olduğu, insan olarak mutlaka O'nun tek efendi olduğunu kabul etmek ve gönüllü olarak O'na boyun eğmek gerektiği fikri, günün birinde onun için kesin bir kanaate dönüşmüştü. Bu temel dinsel düşünceye bağlı olarak onda bir başka kesin kanaat daha belirdi. O kendisini bir "Rasûl" olarak, o güne değin putperest olarak ve dinsel düşünceden yoksun bir şekilde yaşaya gelen kavmini tek Efendi ve Yaratıcı'ya imana davet etmekle yükümlü hissetmeye başladı. Bu iman ve Peygamberlik tecrübesini yaşamasından sonra, artık onun için doğada müşahede ettiği ve tarihsel olaylardan öğrendiği her şey anlamlıydı ve bunlar Allah'ın kesintisiz vahyinden başka bir şey değildi[18].

(2) Onun vecd halindeyken duyumladığı şeyler, Arapça elbisesine bürünmüş ve onunla yeni bir birliğe dönüşmüş bulunmaktadır. Muhammed için, kalp gözünden çok bir kalp kulağından söz edilebilir. Onun yaşadığı bu tecrübe görsel değil, işitseldir. O gerek Peygamberî ilhama özgü vecd halindeyken, gerekse duyumsadıklarını dilsel kalıplara dökerken sahip olduğu yüce duygular içerisindeyken, artık bu anlattığı hikâyelerin ham maddesini şifahî olarak öğrenmiş, kendine mal etmiş ve hazmetmiş olduğunu tamamen unutmaktadır[19].

(3) Muhammed'in, tebliğinin tarihsel içeriğini, özellikle de Kitab-ı Mukaddes kıssalarını bütün ayrıntılarına varıncaya kadar açıkça çağdaşı bilirkişilerden öğrenmiş olmasına rağmen, bu konuda doğrudan Allah tarafından bilgilendirildiğine kani olması bize olağanüstü ilginç gelmektedir[20].

(4) Bu noktada Muhammed bizim için, yalnızca ilahi hakikatin bir ileticisi olmanın ötesinde bir nitelik arz eder. O, onda kendi etimizi ve kanımızı gördüğümüz için kendisini bize sevimli kılan beşeri zaaflarıyla ve aynı zamanda bizde saygı ve hayranlık uyandıran insanî büyüklüğüyle, bizzat olayın içinde yer almaktadır (R. Paret 119)

18 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 57
19 Paret, R., a.g.e. s. 59
20 Paret, R., a.g.e. s. 70

(5) Esasen Muhammed'in Araplar'a peygamber olarak gönderileceği, aklından bile geçmiyordu. 28. Kasas/86'da şöyle denmektedir: "Kitab'ın sana vahyedileceğini sen hiç beklemiyordun. (Bu) Rabbinin rahmetinden başka birşey değildi." Görevlendirilme tecrübesi onun için önemli bir başlangıç olmuş olmalı. Bu ilhamlar ona ızdıraplı günlerin gerilimi üzerine geldi. Ama O, yıllar geçtikçe buna öyle alışmış olmalı ki, sürekli olarak vahiy alacağından artık emin idi[21].

Konunun hemen girişinde, M. Watt'tan alıntıladığımız pasajda, yerinde bir değerlendirmeye şahit oluyoruz. Watt, Hz. Peygamber'in peygamberliğini ve Kur'an'ın ilahi kaynaklı olduğunu güzel bir gerekçeyle birlikte kabul ettiğini söylemektedir. "Onları meyvelerinden tanırsın" manasındaki prensip onun dikkatlere sunduğu gerekçesidir. Evet, onun da ifadesiyle asırlar boyunca bir çok üstün ve zühd sahibi insan yetiştiren; her şeylerini; yurtlarını, mallarını rızay-ı bâri için seve seve feda eden sahabe meyvelerini veren, sonraki asırların tümünde hakikatli, dürüst insanlar yetiştiren nübüvvet ağacının köklerinin hak ve hakikat olan vahye dayanmadığını, çürük-esassız olduğunu iddia etmek insaf ve akıldan nasiplenmemişliğin ifadesi olsa gerektir.

R. Paret'in görüşlerinin değerlendirilmesine gelince; ilk üç paragrafta Hz. Peygmberin Allah'ın elçisi olduğunu ve de Kur'an'ın ilahî kaynaklı olduğunu net bir şekilde inkar ediyor. (5) numarayla veridğimiz paragrafta ise "Esasen Muhammed'in Araplara Peygamber olarak gönderileceği, aklından bile geçmiyordu..." ifadeleriyle Hz. Peygamber'in peygamberliğni kabul eder bir üslup kullanmaktadır[22].

---

21 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 135

22 Zira, Paret'e ait bu ifadenin açılımı şudur: " Hz. Muhammed Araplara peygamber olarak gönderilmiştir. Şu kadarı var ki, önceden peygamber olarak gönderileceği aklından geçmemiştir." Görülüyor ki cümlenin açılımı iki önermeyi içermektedir. Halbuki birinci önerme onun "(Sh. 59 ile 70'teki) Muhammedin, anlattığı hikayeleri şifahi olarak öğrenmiş olmasına rağmen doğrudan Allah tarafından bilgilendirildiğine kani olması gariptir" şeklindeki iddiasına terstir...

Ancak; makalelerinde, pek çok yerde Hz. Peygamber'in peygamberliğini ısrarla reddetmesinden de anlıyoruz ki, kendi fikir sistematiğinde tutarlı olmayı başaramamıştır.

Nitekim (1) numarayla verdiğimiz paragrafta "...onun için doğada müşahede ettiği ve tarihsel olaylardan öğrendiği her şey anlamlıydı ve bunlar Allah'ın kesintisiz vahyinden başka bir şey değildi." diyerek Kur'an'ın Allah tarafından gelen bir vahiy olduğunu inkâr etmektedir. (2) Numarayla verdiğimiz pasajda da bu inkârını destekleyici daha açık ifadelere rastlamaktayız. Zira söz konusu yerde, Hz. Peygamber'in Kur'an'da anlattığı peygamber hikâyelerinin ham maddesini şifahi olarak öğrenip kendisine mal ettiğini söylemektedir. Ona göre Hz. Peygamber, çağdaşı bilirkişilerden tüm bunları öğrenmiş olmasına rağmen bir şekilde Allah tarafından bilgilendirildiğine kani olmuştur ve bu durum, olağanüstü, ilginç bir durumdur.

(3) Numarayla verdiğimiz paragrafta ise Hz. Peygamber'in tebliğinin tarihsel içeriğini, özellikle de Kitab-ı Mukaddes kıssalarını bütün ayrıntılarına varıncaya kadar açıkça çağdaşı bilirkişilerden öğrendiği şeklinde hem tarihsel hem de zihinsel alt yapıdan tamamen yoksun bir iddia ileri sürmektedir. Çünkü bir kere tarihsel açıdan, Kitab-ı Mukaddes kıssalarının ayrıntıları Kur'an nazarında ehemmiyetli olmamıştır. İrşada yönelik ibret alınabilecek öğeler üzerinde durulmuştur. O halde, Kur'an'ın ve genel manada hadislerin bu hususlarda ayrıntı içermemeleri, ibretli öğeleri gündeme getirmeleri söz konusu iddiayı temelden reddetmektedir.

Hem şayet Hz. Peygamber iddia edildiği gibi bütün ayrıntıları çağdaşı bilirkişilerden öğrenseydi, bunlar bizlere "hadis" olarak intikal ederdi. Bu durumda da bir takım müslüman müellifler, tarihçiler söz konusu kıssaların ayrıntılarını "İsrailiyyat" ile aydınlatmaya çalışma zahmetine hiç mi hiç girmezlerdi. Bu husus da söz konusu iddianın çürüklüğünü göstermektedir.

Peki, acaba, Paret'in yaptığı gibi Kur'an'ın Hz. Muhammed'in kendi sözü olduğunu ileri sürmek, Hz. Peygamber'in Allah adı-

na söz uydurduğu anlamına gelmez mi? Gerçekte hangi kılıf giydirilirse giydirilsin iddiadan söz konusu çirkin ve temelsiz netice ortaya çıkacaktır. Hâlbuki böyle çirkin bir iftirayı Hz. Peygamber'in nübüvvetten önceki yaşantısı bile tek başına çürütmeye yeterlidir. Mevdudî'nin konu hakkındaki güzel tahlillerini buraya aktarmak istiyoruz. Şöyle demektedir:

"Hz. Peygambein nübüvvetten önceki yaşantısı da bir delildir. Yunus; 16 "Bir kere, bütün ömrümü aranızda geçirmişimdir." ayetinde[23] dile getirilen gerçek; Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamber'in zihninin bir ürünü olduğu, hâşâ Allah'ın kelamı olmayıp kendisinin uydurduğu bir kitap olduğu yolunda Kureyş'li müşrik ve kâfirlerinin (ve de haleflerinin) yaptıkları iddiaları yalanlayacak niteliktedir. Burada, müşriklerden, diğer delilleri bir yana bırakıp bu daha yakın, gözle görülür gerçeğe bakmaları isteniyor. Hz. Muhammed (a.s.) ömrünün kırk yılını onlar arasında geçirmişti. Aynı şehirde doğmuş, gözlerinin önünde büyümüştü. Erginlik, derken orta yaşına kadar onlar arasında oturmuş, yemiş, içmiş, alış-veriş yapmış, evlenmiş, kısaca her türlü sosyal faaliyette bulunmuştu. Hayatının hiç bir yanı onlardan saklı değildi. O'nun şahsiyeti açık bir kitap gibi önlerinde duruyordu. Kişiliği, davranışı ve tutumu başlı başına birer delildiler.

Nübüvvetinden önceki kırk senelik süre içinde, peygamber olduğunu söylemeye başladıktan sonra birden bire dilinden dökülmeye başlayan ilim, irfan ve hikmet dolu sözlerin herhangi bir dünyevi merci ve kaynağı hiçbir yerde görülmemiş, duyulmamıştı. Kimse onun ilmi, siyasi ve içtimai konularla ilgilendiğini görmemişti. Bu âni değişikliğin, kişiliğindeki güç ve yetenekten değil; dışarıdan, olağanüstü ve insanüstü bir kaynaktan meydana geldiği apaçık ortadaydı. Bundan dolayıdır ki, Kur'an-ı Kerim'in, Hz. Muhammed'in (a.s.) hayalinin ürünü olduğu saçmalığına kimsenin inanmayacağını sezen Mekke'nin kur-

23 "De ki: "Eğer Allah dileseydi, onu (Kur'an'ı) size okumazdım ve onu size bildirmezdi. Ben ondan önce sizin içinizde bir ömür sürdüm. Siz yine de akıl erdirmeyecek misiniz?" 10 Yunus, 16

naz ve kötü niyetli insanları, bütün bunları başka birinin Hz. Peygamber'e öğrettiğini söylemeye başladılar. Ne var ki, bu ikinci iddia da (ki Paret'in de iddiası bu paraleldedir) birincisi kadar saçma ve asılsızdı. Zira Mekke şöyle dursun, bütün Arabistan'da (bize göre bütün dünyada ve de bütün zamanlarda) Kur'an-ı Kerim gibi İlahi bir kitabın yazarı olacak seviyede bir bilgin ve ilim adamı yoktu. (olamaz da). Sonra bu seviyede bir dahi gerçekten var olsaydı, Mekkeliler ve Araplar kendisinden haberdâr olmayacaklar mıydı?

Hz. Muhammed'in, nübüvvetinden önceki yaşantısının ikinci yanı daha da ilginçtir. Kendisiyle yakından, uzaktan ilgilenmiş olan herkes temiz karakterine ve efendi kişiliğine hayrandı. Yalancılık, hilekârlık, dolandırıcılık ve buna benzer illetler, O'nun yanından bile geçmemişti. Çevresi ve ülkesinin hiç bir ferdi bu kötülüklerin hiç bir örneğini O'nda görmemişti. Onlar, Hz. Peygamber'i son derece namuslu, dürüst, sözüne güvenilir, lekesiz, doğru ve hemen hemen kusursuz biri olarak bilirlerdi. Hz. Peygamber'in nübüvvetinden beş yıl önce Kâbe'nin yapımı sırasında Hacer-i Esved ile ilgili meşhur olay meydana gelmişti. Bilindiği gibi, Kâbe'de Hacer-i Esved olarak bilinen siyah taşın yerleştirilmesi konusunda Kureyş'in muhtelif kabile ve aileleri arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Aileler meseleyi aralarında halledemeyince şöyle bir karara varmışlardı. Yarın sabah Kâbe'ye adım atacak ilk kişi hakem olacaktır, o ne derse kabul edeceğiz. Ertesi sabah Kâbe'ye adım atan ilk kişi Hz. Muhammed'den başka birisi değildi. Kendisini görür görmez herkes birden haykırıverdi: "İşte emin burada, bu Muhammed'dir, biz bunun hakemliğine razıyız". Aynı şekilde, Allahu Teâlâ, Hz. Muhammed'i peygamber yapmadan önce Kureyş kabilesinin büyük bir toplantısında kendisinin "emin, güvenilir" olduğunu belgeletmişti. şimdi, ömründe hiç yalan söylememiş, kimseyi kandırmamış, kimseyi dolandırmamış olan bir kişinin kalkıp böylesine büyük bir yalan söyleyeceğine, böylesine korkunç bir hile yapabileceğine inanabilir misiniz? Böyle bir insanın, kafasında oluşturduğu fikir ve plan-

ların, Allah'ın sözleri ve emirleri olduğunu söyleyebileceğini kabul edebilir misiniz?"[24].

Mevzuyu merhum Bediüzzaman Said Nursi'nin "Mektûbat" isimli eserinin "Yirmialtıncı Mektup" undaki ilgili bazı pasajlarla bitirmek istiyoruz.

"Kur'an'ın meseleleri gibi, çok zatlar o çeşit meseleleri din namına söylüyorlar. Onun için, bir beşerin din namına böyle bir şey yapması mümkün değil mi?" Sorusunun cevabında özetle şunlar söylenmektedir:

Evvela: Dindar bir adam, din muhabbeti için "Hak böyledir, hakikat budur, Allah'ın emri böyledir" der. Yoksa Allah'ı kendi keyfine göre konuşturmaz. Hadsiz derece haddinden tecavüz edip Allah'ın taklidini yapıp, O'nun yerinde konuşmaz. "Allah'a karşı yalan söyleyenden daha zalim kim vardır..."[25] düsturundan titrer.

Saniyen: Bir insanın kendi başına böyle yapması ve muvaffak olması hiç bir cihetle mümkün değildir, belki yüz derece muhaldir. Çünkü birbirine yakın zatlar birbirini taklid edebilirler. Bir cinsten olanlar birbirinin suretine girebilirler. Mertebece bir birine yakın olanlar birbirinin makamlarını taklid edebilirler ve de geçici olarak insanları kandırabilirler; fakat daimi olarak kandıramazlar. Çünkü dikkatli kimseler nazarında, kesinlikle, tavır ve davranışları içindeki zoraki ve yapmacık hareketler sahtekârlığını gösterecek, hilesi devam etmeyecektir. Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, ötekinden gayet uzaksa, mesela adi bir adam İbn-i Sina gibi bir dâhiyi ilimde taklid etmek isterse veya bir çoban bir padişahın vaziyetini takınsa, elbette hiç kimseyi aldatamayacak, belki kendi maskara olacak, her bir hali "Bu sahtekârdır" diye bağıracaktır. İşte -hâşâ, yüz bin defa hâşâ- Kur'an, insan sözü farz edildiğe vakit, nasıl ki bir yıldız böceği bin sene tekellüfsüz, hakiki bir yıldız olarak rasat ehline görünsün, hem bir sinek, bin sene tamamen tavus kuşu suretini rahatlıkla temaşa ehline göstersin,

---

24 Mevdudî, Seyyid Ebul Alâ, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı, Çev. Ahmet Asrar I, 97-98

25 39 Zümer 32

hem sahtekâr, amî bir nefer, namdar, âli bir komutanın tavrını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın, hilesini hissettirmesin; hem uydurukçu, yalancı, itikadsız bir adam ömrü boyunca daima en sadık, en emin, en inançlı bir zatın keyfiyetini ve vaziyetini en dikkatli nazarlara karşı telaşsız göstersin, dâhilerin nazarında sahtekârlığı saklansın; tüm bunlar yüz derece imkânsızdır, onlara hiçbir akıl ahibi mümkün diyemez ve öyle de farz etmek apaçık bir imkânsızlığı (muhali) olmuş farz etmek gibi bir saçmalıktır. Aynen böyle de Kur'an'ı beşer sözü farz etmek, lazım gelir ki, alem-i İslamın semasında bilmüşahede pek parlak ve daimi hakikat nurları neşreden bir yıldız-ı hakikat, belki bir şems-i kemalat telakki edilen Kur'an-ı Kerim'in mahiyeti -haşa, sümme haşa- bir yıldız böceği hükmünde tasannucu bir beşerin hurafatlı bir düzmesi olsun ve en yakınında olanlar ve dikkatle ona bakanlar farkında bulunmasın ve onu daima âli ve hakikatlerin kaynağı bir yıldız bilsin. Bu ise bozulmamış hiç bir aklın iltifat edemeyeceği bir saçmalıktan öte bir şey değildir.

Salisen: Hem, Kur'an'ı beşer kelamı farz etmek, lazım gelir ki asarıyla, te'siratıyla, neticeleriyle (meyveleriyle), insanlık âleminin bilmüşahede en ruhlu ve hayatfeşan, en hakikatli ve saadet-resan (mutluluğa ulaştıran), en kapsamlı ve mu'ciz-beyan, âli meziyetleriyle yaldızlı bir Furkanın gizli hakikati -haşa- yardımsız, ilimsiz bir tek insanın fikrinin tasniatı olsun, yakından onu temaşa eden ve merakla dikkat eden büyük zekâlar, ulvî dehâlar onda hiçbir zaman, hiçbir cihette sahtekârlık eseri görmesin; daima ciddiyeti, samimiyeti, ihlası bulsun. Bu ise, yüz derece muhal olmakla beraber, bütün halleriyle, sözleriyle, hareketleriyle, bütün hayatında emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikameti gösteren ve ders veren ve sıddıkinleri yetiştiren en yüksek, en parlak, en âlî haslet telâkkî edilen ve kabul edilen bir zatı en emniyetsiz, en ihlâssız, en itikadsız farz etmekle, katmerli bir saçmalığı vaki görmek gibi, şeytanı dahi utandıracak bir fikri hezeyandır, saçmalıktır...

Rabian: Hem, Kur'an'ı beşer kelamı farz etmek lazım gelir ki, bütün tarihçe-i hayatının şehadetiyle, Allah'ın azabından çok

korkan ve herkesten ziyade Allah'ı bilen ve bildiren ve insanlığın beşte birisine ve yeryüzünün yarısına bin üçyüz elli sene kemal-i haşmetle kumandanlık eden ve cihanı velveleye veren şöhretşiar şuunatıyla, insanlığın belki kainatın elhak medar-ı fahri olan bir zatı -hâşa, yüzbin defa hâşa- Allah'tan korkmaz ve Allah'ı bilmez ve yalandan çekinmez, haysiyetini tanımaz farz etmekle yüz derece akılsızlığı birden irtikâb etmek lazım gelir. Bu ise bozulmamış hiçbir akla, çürümemiş hiçbir kalbe makbul gelmez...[26].

26 Bediüzzaman Said Nursi, Mektûbat, Zehra, İstanbul 1998, s. 354–358

II. BÖLÜM

Bu ikinci bölümde, Kur'an-ı Kerim ve vahiyle ilgili görüşleri ele alınıp değerlendirilecektir.

1) Kur'an'ın Edebî Açıdan Değeri

(1) Tüm bunlarda (ilgili Kur'an ayetlerinde), bilinen tabiat olaylarından ustalıkla nasıl dini sonuçlar çıkarıldığına özellikle dikkat edilmelidir. Arabistan koşullarında aylar boyu hiç yağmur düşmemiş bir "ölü" toprağın yağmurla beraber yeniden canlanması, insanoğlunun da öldükten sonra dirileceği konusunda özellikle güçlü bir delil olabilirdi[27].

(2) Kur'an'da birçok ayet vardır ki birbirlerine çok benzemektedir ve hatta kimi zaman birbirinin aynısıdır. Kimi zaman da muhteva farklı olmakta ve birbirine benzeyen ayetlere ilişkin farklı bir nüansı verebilmektedir. Aynı vahiylerin tümü, keyfi olarak herhangi bir sıraya göre okunabilen ayrı pasajlar halinde bir anda mevcut olsaydı birçok karışıklık ihtimali de ortaya çıkardı...[28].

(3) Muhalifler, muhtemelen Arapça'da benzerlerinin bulunmaması nedeniyle vahiylerle ilgili olarak sıra dışı bir şeylerin mevcudiyetini de kabul etmek zorunda kalıyorlardı. Bu

27 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 28
28 Watt, W. M., a.g.e. s. 128

eşsizlik, vahiylerin benzerinin ortaya konması iddiası ve bunun yapılamayacağına dair Kur'anî meydan okuma ile de vurgulanmaktadır[29].

İncelendiğinde birinci pasajda Kur'an'ın üslubuna (velevki bazı ayetlerine olsun) ustalık atfedilmekte, ikinci paragrafta ise Kur'an'ın kompozisyon ve tertibine yönelik olumlu şeyler hissedilmektedir. Üçüncüsünde ise vahiylerin (Kur'an'ın) eşsizliği herhangi bir eleştiriye tabi tutulmadan ifade edilmiştir.

Kur'an'ın edebî açıdan değeri konusunda R. Paret ise son derece çelişkili, tamamen birbirine zıt görüşlere sahiptir. Yapacağımız alıntılarda bu durum çok net bir şekilde kendini gösterecektir, şöyle ki:

(1) Kur'an'daki, gerek irşada yönelik anlatımlar, gerekse hukukî ve i'tikadi bölümler, çoğunlukla tertip açısından düzensiz ve ifade tarzı olarak insicamdan uzak bulunmaktadırlar...[30].

(2) İlgili Kitab-ı mukaddes kıssalarının Kur'an'da sadece parçalar halinde yer aldığını, asla orjinalindeki gibi canlı anlatılmadığını; daha çok bir kıssalar zincirinin halkalarına dönüşmüş olduğunu görüyoruz[31].

(3) Eğer biz salt hissi açıdan Kitab-ı Mukaddes'teki orjinal anlatıma daha yüksek bir mertebe tanıyorsak bu doğaldır. Aslını söylemek gerekirse, Kur'anî anlatımdan edebî açıdan bir şey ummak zaittir[32].

(4) Kur'an bizim için evvel emirde tarihi bir kaynak olarak ilgi çekici ve anlaşılabilir (bir) mahiyet arz etmektedir. Muhammed'in somut durumlar karşısında, Arap hemşehrilerine yönelttiği veciz sözlerin bir mecmuası olması itibariyle...[33].

(5) Muhammed'in mesajının bütün özgünlüğü ve eşsizliğini kabul etmekle birlikte, Kur'an metninin dil bakımından aşıl-

29 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi, s. 167
30 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 38
31 Paret, R., a.g.e., s. 97
32 Paret, R., a.g.e., s. 98
33 Paret, R., a.g.e., s. 100

maz bir mükemmellik sergilediği görüşüne katılmamız mümkün değildir[34].

(6) Muhammedi, kendi dinsel dünya görüşünü- çağına, önceki nesillerin ve halkların tarihine, doğada gözlenen sıradanlıklara ve olağanüstülüklere karşı derunî tavır alışını dile getirirken kullandığı canlılık ile ödüllendir(il)miş bulunuyoruz. Böylece Arap Peygamberi baştan ayağa dindar bir insan, bir "homo religious" olarak tanıyoruz, hem de oldukça iyi bir biyografın tasvir edebileceğinden daha tesirli bir tarzda ve ilk ağızdan...[35].

Açıkça görülmektedir ki, Paret birinci parağrafta Kur'anın üslubunun tertip açısından düzensiz olduğunu, ifade tarzı olarak insicamdan uzak bulunduğunu söylüyor, ikinci paragrafta ise kıssaların Kitab-ı Mukaddes'te Kur'an'dakinden daha canlı anlatıldığını iddia ediyor. Üçüncü paragrafta ise söz konusu olumsuz yargısını belki de en ileri noktaya vardırarak Kur'anî anlatımdan edebî açıdan bir şey ummanın zait olacağını, yersiz olacağını ileri sürüyor.

Dördüncü paragrafta ise Kur'anı "veciz sözlerin mecmuası" olmakla nitelemek gibi tamamen ilk üç paragrafa zıt bir değerlendirmede bulunuyor. Beşinci paragrafta, Kur'an metninin dil bakımından aşılmaz bir mükemmellik sergilediği görüşüne katılmamakla birlikte Hz. Peygamberin mesajının bütün özgünlüğünü ve eşsizliğini kabul ettiğini ifade ediyor. Altıncı paragrafta da Hz. Peygamberin, Kur'an'ın üslubunun canlılığını ve tesirli tasvir gücünü i'tiraf ediyor.

Şimdi soruyoruz, edebî açıdan kendisinden bir şey ummak zait olan bir kitap, veciz sözlerin mecmuası olabilir mi, özgün ve eşsiz olabilir mi, canlı ve tesirli bir tasvir gücüne sahip olabilir mi?... şayet bir kitabın sözleri veciz ise, özgün ve eşsiz ise, tasvirleri canlı ve tesirli ise o kitap edebî açıdan da bir şaheserdir. Elhasıl bu konuda da Paret'in tutarsızlık içinde olduğu gözlemlenmektedir.

---

34 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 106

35 Paret, R., a.g.e., s. 128

2) Kur'an Mesajının Evrenselliği Konusu

(1) Her ne kadar, Hz. Muhammed'in ilk görevi Mekke ve etrafındaki bölgeleri uyarmak idiyse de, şuna dikkat edilmelidir ki, Hicretten önce bile onun davetinden evrensel olarak bahsedilmekteydi. Aşağıdaki ayetler Blachere'in tarih sırasına göre seçilmiştir:

Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik (21. 107)

... alemlere bir uyarıcı (25. 1)

Biz seni tüm insanlık için gönderdik, müjdeci ve uyarıcı olarak (34.28)

De ki: Ey insanlar! Ben Allah'ın elçisiyim, hepiniz için (7. 158)

Seni insanlığa bir elçi olarak gönderdik. (4. 79)[36].

(2) Batılı âlimler, birçok nedenden dolayı, Kur'an'ın çeşitli bölümlerinin ne zaman vahyedildiğine dair, en azından kabaca bir fikir edinmenin yararlı olacağını düşünürler. Bu onların müslüman cemaatin büyüyüp yeni ve farklı ihtiyaçlarla karşı karşıya kaldığında Kur'anî mesajdaki vurguların nasıl değiştiğini incelemelerine imkan tanır. Batılı alimler için bugün bir dinde yaşayan, büyüyen ve dolayısıyla değişen ya da onların tercih ettikleri bir ifadeyle gelişen bir şeyler görmek bilinen bir hakikattir. Hz. Muhammed'in dönemindeki Araplar için değişim nefret uyandıran bir şeydi ve gerçek olan şey değişmeyendi. Değişime karşı duyulan bu tür bir hissiyat İslamda da varlığını devam ettirdi ve bugün bile çok az müslüman kendi dinini gelişen bir şey olarak düşünmeye hazırdır[37].

Rudi Paret'in Görüşleri:

(1) Esasen Kur'ân, müslümanların çağdaşlıkla kucaklaşmalarını onaylamamaktadır. Zira Kur'an'ın dünyası bambaşka ve tarihin çok gerilerinde bir yerdedir. Müslümanların onun evrenselliğine olan inançları gereği, çağdaş yaşam ile olan sorunlarını çözmede de yine ona başvurmaları ise, esasen ona üstesinden

36 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 131
37 Watt, W. M., a.g.e. s. 15

gelemeyeceği bir yük yüklemekten başka bir şey değildir[38].

(2) Kur'an'ın lafız olarak vahyedildiği ve vahyin mutlak değişmezliği ilkesinden vazgeçip, Kur'an'ın önerdiği yaşam düzeninin Hz. Muhammed'in çağına hitap ettiği, yani zamana bağlı olduğu ve sonraki gelişmeler tarafından "aşıldığı" kabul edilmelidir[39].

Görülmektedir ki, birinci paragrafta M. Watt, hicretten önce bile "Kur'an davetinin evrensel olduğu" şeklindeki olumlu bir yargıyı ayetleri de baz almak suretiyle dile getirmektedir. İkinci paragrafta ise evrenselliğin bir anlamda kaçınılmaz neticeleri olan "değişim ve gelişim" den bahsetmekte ancak bu hususta Kur'an'ın değil de müslümanların eksikliğinden bahsetmektedir. Aslında bu değerlendirmesinde haklılık payı vardır. Zira anımsanmayacak derecede, bir kesim, teferruata yönelik olan kıyas ve içtihadları da zaman ve şartlara göre şekillenmez, değişmez, temel postülalar (nasslar) tarzında algılamaktadırlar. Ancak şunu da ifade edelim ki eğer M. Watt, "değişim ve gelişim" çerçevesine zamana göre değişiklik arz etmeyen temel nassları da dahil ediyorsa buna itirazımız olacaktır ve de müslümanların bu hususta değişimi düşünmeleri veya düşünmeye hazır olmaları bir talihsizlik hatta bir felaket olacaktır.

R. Paret ise görüldüğü üzere, Kur'an'ın dünyasının tarihin çok gerilerinde kaldığını, onun önerdiği yaşam tarzının Hz. Peygamber'in çağına hitap ettiğini ve de sonraki gelişmeler tarafından aşıldığını iddia etmektedir. Daha önce görüşlerini aktardığımız M. Watt'ın bu hususta açıklamaları bir yerde Paret'in bu iddialarına karşı bir itiraz ve bir cevap mahiyetinde olabilir.

Tefsirü'l Hadis müellifi M. İzzet Derveze, konuyla ilgili olmak üzere Maide Suresinin 15. ve 16. ayetlerinin tefsirinde şunları söylemektedir: (Yapacağımız alıntının daha iyi anlaşılması için 15. ayetin mealini vermeyi uygun görüyoruz, meali şudur: "Ey Kitap Ehli, elçimiz size geldi, kitaptan gizlediğiniz şeyle-

38 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 17

39 Paret, R., a.g.e., s. 18

rin çoğunu size açıklıyor, çoğundan da geçiyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap geldi.)

"Görülüyor ki, burada Rasulullah'ın onlara (Ehl-i Kitab'a) gönderilmiş olduğunu ifade etmesi ve mesajında daha çok genele yönelik olması bakımından bu ayetler çok daha nettirler...

Tuhaf olan hususlardan biri de şudur ki, bu ayette bu kadar netlik olsun ve biraz sonra gelecek diğer bir ayette ise başka bir üslupla onda da son derece açıklık ve netlik olsun da, sonra bazı müsteşrikler durup dururken, Kur'an'da olan nassların Hz. Peygamber'in risaletinin, Arapların dışında diğer milletlere ve dinlere yönelik evrensel olduğuna delalet etmediği görüşünde ısrar etsinler..."[40].

Evrensellik ve tarihsellik konuları hakkında, "Günümüz Tefsir Problemleri" isimli kitabın müellifi Prof. Dr. Said Şimşek'in bazı değerli mülahazalarını da aktarmak istiyoruz, söz konusu bölümde şöyle der:

"Tarihsellik olsa olsa, sadece peygamberi ilgilendiren ayetlerde söz konusu olabilir, Bunların Kur'an'da yer almaları, Peygamberliğin dinde çok önemli bir yeri haiz olması nedeniyle olsa gerektir. Ayrıca gerek peygamberimizle ilgili meseleler, gerekse önceki peygamberler ve toplumlarla ilgili kıssalar, mantukları itibariyle değil, mefhumları yönüyle bize hitap ederler. Bunlar uygulanma yada uygulanmamaya medar şeyler değildir. İbret alınacak şeylerdir... Allah'ın kudretini ifade için Kur'an'ın indiği yörenin malzemesini kullanması, mesela deveden söz etmesi de Kur'an'ın yerelliğine yada tarihselliğine delil olamaz. Çünkü bu gibi hususlardan bahseden ayetlerde de mantuk değil, mefhum önemlidir, yani bu gibi ayetler de hükme medar olan ayetler değildir. Bunlar ibret alınacak ayetlerdir.

Tarihsel, hermenötik, antropolojik ve benzeri okuma yöntemleri beşeri metin ya da malzemeleri okumak özere ortaya atılmış yöntemlerdir. Oysa Kur'an, ilahidir. Beşeri mahsuller için geliştirilmiş olan bu okuma yöntemlerinin ilahî olan

40 M. İzzet Derveze, et-Tefsiru'l Hadis, VII, 58

Kur'an'a uygulanmaları elbette tutarlı olamaz. Kaldı ki bunların tamamı ithal kavramlardır. Üstelik bu kavramlardan ne kastedildiği de doğdukları ortamlarda bile henüz netliğe kavuşmuş değildir...

Bizce, Sünnet'in tarihselliği, Kur'an'ın da taihselliği anlamına gelmektedir. Çünkü, Peygamberin Kur'an'ı açıklamakla görevli olduğunu bildiren ayetlerle, Peygamber'i örnek edinmemiz gerektiğini bildiren ve ona itaat etmemizi emreden ayetleri bugün bizler de okuyoruz. Sünnet'in tarihselliği, zorunlu olarak bu ayetlerin tarihselliğini gündeme getirecektir...

Tarihsellik iddiasında bulunanlar eğer tarihselliği, nasslaın sarih delaletlerinde değil de fıkıhta, geçmişte yapılmış içtihadlarda aramış olsalardı, buna katılmamak mümkün değildi. Çünkü içtihatlar beşeridir. İçtihad yapan kişi her ne kadar Kur'an ve Sünnet'i esas alıyor olsa da İçtihad ederken, kendi birikiminin de yaptığı içtihadda önemli bir etkisi vardır... Eğer gerçekten bugün için Kur'an ve Sünnet'i anlayan içtihad seviyesinde kimse yoksa, bu eksiklikten dolayı ümmetin tamamı sorumludur. İçtihad düzeyinde alim yetiştirmek farz-ı kifayedir... Gelenekçi kesim içtihad yapmayı geçmiş müçtehidlere bir saygısızlık şeklinde takdim etmektedir. Oysa içtihad yapmak, en azından müçtehidlerin izinden gitmektir. Onları örnek almaktır.

Tarihsellik iddiasını ileri sürenlerin ibadet ve ahlakla ilgili ayetleri evrensel; sosyal kurumlara dair emir ve yasaklarla cezaları, tarihsel olarak görmelerinin de hiçbir tutarlılığı bulunma(ma)ktadır. Kur'an'ın şu veya bu ayetlerde kullandığı dil, aynı dildir. Hangi kıstaslara dayanarak böyle bir ayırım yapabiliriz? Hatta ahlaki prensipleri hukukî prensiplerden ayıracak net bir kıstas dahi mevcut değildir. Böyle bir ayırımın temelinde olsa olsa hevaya uymak vardır. Batı normlarını evrensel kabul ederek Kur'an'ı bunlara uydurmak vardır, başkası değil'"[41].

41 Prof. Dr. M. Said şimşek, Günümüz Tefsir Proplemleri, s. 306-309

3) Garanik Kıssası

"Her ne kadar Hz. Muhammed muhaliflerinin hemen hemen tüm tehditlerine ve alaylı davranışlarına başarılı bir şekilde karşı koyduysa da, bir keresinde onlara kapılmaya ramak kalmıştı... Bunun en açık ifade biçimi 22. 52'nci ayette görülmektedir:

"Biz senden önce hiç bir elçi veya peygamber göndermedik ki o (bir şey) dilediğinde şeytan onun bu arzusuna bir şey katmamış olsun. Ama Allah (her seferinde) şeytanın kattığını siler. Sonra Allah kendi ayetlerini nihaî olarak tesbit eder."

'Arzuladı' ve 'arzu' şeklinde tercüme edilen kelimelerin anlamı tartışmalıdır. Ancak 'okudu' ve 'okuma' kelimelerini ikame etsek bile olay değişmemektedir... Hz. Muhammed uzlaştırıcı bir vahiyle daha fazla Mekke'li kazanmayı umuyorken, 53. surede bulunan bir vahiy pasajını almaya başladı, pasaj şöyle başlıyordu:

Düşündün mü Lat'ı ve Uzza'yı

ve üçüncüsü Menat'ı? (53. 19 ve devamı)

Tam bu noktada şeytan müdahale etti ve Hz. Muhammed'in diline şu kelimeleri attı:

Bunlar âlî Garanik'dir:

Onların şefaati umulur, onlar unutmazlar.

Hz. Muhammed bu kelimeleri yüksek sesle telaffuz ettiğinde Mekke'nin ileri gelenleri ile birlikte Kâbe'de oturmaktaydı, Mekkeliler bundan ziyadesiyle memnun kaldılar ve onunla beraber bir ibadet eylemi olarak secdeye kapandılar. Garanik'in manası her ne olursa olsun "yükseklerden uçan turna kuşu" anlamına geldiği söylenmektedir. Mekkeliler, bu ayetlerden kendi ilahlarına şefaatçiler olarak müracaat edebileceklerine izin verildiğini anladılar. Sonradan, Hz. Muhammed bu kelimelerin Allah'tan değil şeytandan geldiğinin farkına vardı ve... vahyin gerçek devamını aldı.

Rivaytle ilgili olarak söylenmesi gereken ilk şey, bu olayın düpedüz bir uydurmaca olamayacağıdır. Hz. Muhammed bir

dereceye kadar daha sonra şeytan kökenli olması nedeniyle reddedilen âyetleri, Kur'an'ın parçası olarak okumuş olmalıdır. Hz. Muhammed hakkında böyle bir hikayeyi hiçbir müslüman uyduramazdı ve hiçbir saygıdeğer müslüman alim de bu hikayenin doğruluğuna tam anlamıyla ikna olmadan bunu bir gayr-i müslimden almış olamaz. Bu gün Müslümanlar rivayeti reddetme eğilimindedirler; çünkü bu, onların idealleştirdikleri Hz. Muhammed tasviri ile çelişmektedir. Oysa, bu olay Hz. Muhammed'in "kendileri gibi bir beşer" olduğunun delili olarak kabul edilebilirdi..."[42].

Yaptığımız alıntıyı incelediğimizde hemen ilk satırlarda Hz. Peygamberin bir keresinde muhaliflerine kapılmasına ramak kaldığı söylenmektedir. Kapılmasına ramak kalması kapılmış olması manasına gelmez. Bu ifade Arapça'daki "Kâde" fiili gibi "neredeyse kapılacaktı, az kalsın kapılacaktı veya kapılmasına az kalmıştı" manasına gelir ki netice itibariyle kapılmadığı ifade edilmiş olmaktadır. Oysa Garanik olayının kendisini kabul etmek Hz. Peygamber'in muhaliflerine kapılması manasına gelir. O halde burada bir tutarsızlık veya kararsızlık söz konusudur.

Diğer zamanlarda kelime ve kavramlar hakkında paralel pasajlar ışığında kapsamlı çalışmalar yapmaya çalışan yazarın bu meselede "temenni (arzu)" kelimesini üzerinde pek durmaması düşündürücü olsa gerektir. Örnegin 104. sayfada "vahy ve evhâ", 132. sayfada ise "zikir" kavramları üzerinde durduğu şekilde burada da adetâ bir anahtar kelime konumunda olan temenni kavramını irdeleme ihtiyacı hissetmemesi en azından metot ve yöntem açısından bir tutarsızlıktır.

Yine satırlar arasında "Hz. Muhammed uzlaştırıcı bir vahiyle daha fazla Mekkeli kazanmayı umuyorken" şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Hz. Peygamber'in daha fazla Mekkeliyi kazanmayı arzu etmesi yani onların müslüman olmasını arzu etmesi doğrudur ancak bunu uzlaştırıcı bir vahiyle" yani tavizkar bir tutumla -hem de esaslı görevi olan risaletin tebli-

42 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 150-152

ğinde- arzuladığını iddia etmek, düşmanlarının dahi tanıklık ettikleri Hz. Peygamberin güvenirlik, doğruluk ve dürüstlüğüyle bağdaşmaz.

Yazar, rivayetin düpedüz bir uydurmaca olamayacağını söyleyerek savunmacı bir tavır sergilemektedir. Acaba sair zamanlarda Buharî ve Müslim gibi en ciddi rivayet kaynaklarına bile pek iltifat etmeyen bir anlayışın böyle bir meseledeki zayıf veya mahiyeti değiştirilmiş bir rivayeti ısrarla savunması hayreti mucip olmaz mı?

Hiç bir müslümanın böyle bir hikâyeyi uyduramayacağı iddiası ise realiteyle bağdaşmayan yersiz bir hüsn-i zandır. Zira müslümanın her hareketinin müslümanca olmayabileceği bir vakıadır. Hem hikâyenin müslümanlarca uydurulamayacağı meselesi, İslam düşmanlarının da uydurmayacağı anlamına gelmez. Hiç bir saygıdeğer müslüman alimin doğruluğuna tam anlamıyla ikna olmadan bunu bir gayr-ı müslimden alamayacağı iddiası da diğer zamanlarda haklarında pek de yapılmayan maksatlı bir hüsn-i zandır. Esasen bu iddia da realiteyle bağdaşmamaktadır. Çok ciddi tefsirlerimizde bile bulunan azımsanamayacak derecedeki İsrailiyyat nakilleri de bunu gösterir. Ayrıca bir alimin saygıdeğer olması, onun her görüşünün makbul olduğu anlamına gelmez, saygı olmalı ama bu saygı gözü kapatıp araştırmayı, tahlil etmeyi engelleyici bir mahiyet almamalıdır. Büyük müçtehidlerin ve saygıdeğer alimlerin bu hususdaki tavırları da, "körü körüne taklidi red" şeklindedir ve sonrakilere tavsiyeleri de yaptıkları bir takım değerlendirmelerin delille çatışması durumunda terk edilip delilin gereğine tutunmadır.

Yazardan yaptığımız alıntının son cümlesi olan "Oysa, bu olay Hz. Muhammed'in kendileri gibi bir beşer olduğunun delili olarak kabul edilebilirdi" değerlendirmesine gelince; bu da yersiz bir değerlendirmedir. Zira, Hz. Muhammed bir insandır ancak sıradan bir insan değildir. Allah'tan vahiy alan ve bu yönüyle (tıpkı diğer peygamberler gibi) insanlar içinde ayrıcalığı

bulunan bir insandır[43].

Garanik olayı hakkında R. Paret'in görüşleri ise şu şekildedir:

"...Konu, Müslümanlar tarafından teslim edilmek istenmese de, bazı Arap tarihçilerinin tanıklık ettiği ve tarihen sabit olması kuvvetle muhtemel olan bir olaydır. Anlaşılan o ki, Peygamber'in zayıf bir anına gelmiş ve Mekkeli hemşehrileriyle bir uzlaşmaya varıp, onların özellikle ta'zim ettikleri dişi putlar Lât, Uzza ve Menat'ı (Allah katında) şefaatleri makbul (veya umulur) varlıklar olarak nitelemiştir (Garanik; aslında "balıkçıl kuşu" demektir)... Muhtemel 22. Hacc / 52 de bu hadiseyle ilgilidir. Ayet şöyledir: "Biz senden önce hiç bir elçi veya peygamber göndermedik ki o (bir şey) dilediğinde şeytan onun bu arzusuna bir şey katmamış olsun. Ama Allah (her seferinde)şeytanın kattığını siler. Sonra Allah kendi ayetini nihai olarak tesbit eder." Muhammed, burada açıkça i'tiraf ediyor ki, peygamberi vahiyler zaman zaman, geçici de olsa, şeytani telkinler tarafından tahrif edilmektedir. Yine bu konuyla ilgili bir başka yerde o kendisi hakkında -ve fakat ihtiyaten oldukça sınırlandırılmış bir biçimde- şöyle ifade veriyor. (17. İsra/73-74): "Neredeyse onlar (müşrikler) seni, sana (vahiy olarak) verdiğimizden (sapman için) iğfa edeceklerdi ki, Bize karşı onun (Kur'an'ın) dışında bir şeyler tertipleyesin. (şayet bunu yapsaydın) o zaman seni dost edinirlerdi. Eğer biz sana sebât ihsan etmeseydik, az kalsın onlara biraz meyledecektin." ...Biz bu pasajlardan, görevine sadık kalmanın ve nihai bir zafer ümidini muhafaza etmenin, Muhammed'e bazen çok zor geldiğini anlıyoruz. Reddedilmek, diğer insanlar gibi ona da

---

43 "Dediler ki, "Siz, bizim gibi olan bir beşerden bakası değilsiniz. Rahman da harhangi bir şey indirmiş değildir. Siz yalnızca yalan söylüyorsunuz." 36 Yasin, 15

- "De ki: Ben sırf sizin gibi bir beşerim, ancak bana şöyle vahyediliyor: hepinizin ilahı tek bir ilahtır..." 41Fussilet,6

- "De ki: "Size Allah'ın hazineleri yanımdadır demiyorum, gaybı da bilmiyorum ve ben size bir meleğim de demiyorum. Ben, bana vahye dilenden başkasına uymam." De ki: "kör olanla, gören bir olur mu? Yine de düşünmeyecek misiniz?" 6 En'am, 50

bir süre acı vermişti. Bu durum karşısında, çekinerek kendi kendine, Allah'ın ne zaman müdahale edip, zafer için kendisine yardım edeceğini sorar olmuştu. Ama o, bütün bu geçici zaaf ve şüphelerin üstesinden geldi. Böylece onun iman gücü daha da bir açıklık kazanmış oluyor... Peygamber tasavvurunu, İslami geleneğin ona yakıştırdığı sarsılmazlık halesiyle çevreleyecek olursak; bu, tarihi gerçekliğe ters düşer... Muhammed de -bunu bize Kur'an'ın tanıklığı öğretiyor- diğerleri gibi bir insandı. Onun da herkes gibi zaaf ve eksiklikleri vardı. Ama o, bütün hayatını, derinden hissettiği yüce göreve adamıştı. Bu konuda o kendisini de aşmıştı, hiç gurura kapılmadan... Ve o bütün karşı koymalara rağmen, hayatının sonuna kadar görevine sadık kaldı[44]."

Pasajın hemen başında "Konu müslümanlar tarafından teslim edilmek istenmese de..." şeklinde bir değerlendirmede bulunan Paret'in; konuyu -algılama biçimleri farklılık arz etse de- kabullenen bazı alimleri, müslümanları göz ardı etmesi herhalde kendisine "objektif", müslümanlara da "subjektif" dedirtebilme çabası olsa gerektir. Dolayısıyla kendisi bu konuda ilmi dürüstlüğün gereğini yerine getirmemiştir.

"Tarihen sabit olması kuvvetli olan" şeklinde algıladığı Garanik olayının muhtemelliğinin kuvvetini gösterecek, destekleyecek ciddi tarihi nakil ve alt yapıyı delillendirememesi dikkat çekilmesi gereken bir noktadır. Söz konusu noktayı sadece "bazı Arap tarihçilerinin tanıklık ettiği" ifadesiyle geçiştirmiştir.

Paret'in de Watt gibi, konuyla irtibat paralelinde ele aldığı 22. Hacc/ 52 ayetindeki "temenni" kavramı üzerinde sair zamanlarda bolca yaptığı "paralel pasajlar ışığında anlamı tespit etme" metoduna başvurmaması, linguistik tahlillerde bulunmaması bu tür girift ve önemli meselelerde en azından metodik bir tutarsızlıktır. Hem söz konusu ayet; tarihi Garanik Kıssasıyla irtibatlandırılarak değerlendirilecek olursa ayetteki "şeytanın katması" olaydaki şeytan ayetlerine, "peygamberin arzusu, dile-

44 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 135-137

mesi" ise vahye (ayetlere) tekabül edecektir. Hâlbuki peygamberin arzu ve dilemesinin vahyin kendisi olarak algılanamayacağı basiret ve feraset sahiplerinin farkında olmaları gereken bir inceliktir. Ayet-i kerime'de "arzusuna bir şey katar" denilip "eylemine katar" denilmememsi de ayrı bir inceliktir. Dolayısıyla; örneğin "temenni" kelimesinin tefsirinde "kıraat (okuma)" ve bunun gibi anlamların kullanılması durumunda da şu tablo ortaya çıkar; şayet, şeytan Peygamber'in okuma arzusuna bir şey katsa da okuma eylemine bir şey katamaz yani olay vesvese bazında kalır, fiilen gerçekleşmiş olması gerekmez.

Konuyla ilgisi kurulan 17. İsra 73–74. ayetlerde ise, Paret'in iddia ettiği gibi peygamberi vahiylerin zaman zaman geçici olarak şeytani telkinler tarafından tahrif edilmesinin geçici dahi olsa söz konusu olamayacağı, Hz. Peygamber'in iğfa edilemediği, biraz meyletmesinin bile mevzubahis olmadığı ifade edilmektedir.

Paret de Watt gibi son satırlarda "Muhammed de - bunu bize Kur'an'ın tanıklığı öğretiyor- diğerleri gibi bir insandır." değerlendirmesinde bulunuyor. Hâlbuki Kur'an'ın tanıklığına göre durum değerlendirildiğinde Hz. Peygamberin insan olduğu ancak diğerleri gibi olmadığı farklı olarak vahyin kontrolünde bulunduğu, eksiksiz tebliğ etmek üzere vahiy aldığı ifade edilmektedir. Yani diğer insanlara (Peygamber olmayan diğer insanlara) tanınmayan bir konum ve mevki sahibidir. Paret'in "Onun da herkes gibi zaaf ve eksiklikleri vardı" ifadesi de kendisiyle ne kastedildiği açık olmayan yuvarlak bir ifadedir. Çünkü mesela "gurur" da herkesin bir zaaf ve eksikliğidir. 137. sayfadaki aynı alıntıda Yazar, Hz. Peygamber'in yüce görevini "hiç gurura kapılmadan" ifâ ettiğini i'tiraf etmektedir. O halde Paret'in söz konusu iki yargısı (değerlendirmesi) arasında da çelişki ve tutarsızlık mevcuttur.

Garanik kıssası hakkında Merhûm Elmalılı Hamdi Yazır'ın 53-Necm/ 19–23 ayetlerinin tefsirini yaparken yaptığı değerlendirmesini özetle aktarmak istiyoruz, işte değerlendirmesinden bazı pasajlar:

"Yakûtu'l-Hamevî, Mu'cemu'l-Büldan'da Uzza'yı anlatırken şu fıkraya da yer verir: "Kureyşliler, Ka'be'yi tavaf ederken 'Lat, Uzza ve üçüncü olarak da öteki put Menat hürmetine, çünkü onlar ulu kuğulardır, her halde onların şefaatleri umulur" diyorlardı. Ve de onları Allah'ın kızları kabul edip şefaatlerini bekliyorlardı. Peygambere risalet vazifesi verilince "Siz de gördünüz değil mi Lat ve Uzza'yı? Üçüncü olarak da diğer putunuz Menat'ı? Demek size erkek, Allah'a dişi öyle mi- Öyle ise bu çok insafsızca bir taksim! Onlar, hiçbir şey değil, sırf sizin ve babalarınızın uydurduğu kuru isimlerdir. Allah, onlar hakkında hiç bir delil indirmedi." mealindeki âyetler inzal buyuruldu. Bu nakilden Garanik meselesinin meşei de anlaşılmış olmaktadır. Garanik kelimesi çoğul bir kelimedir. Müfredi gurnuk gelir. Gurnuk, kuğu kuşu denilen beyaz bir su kuşudur ki kazdan daha büyük, uzun boyunlu ve güzel endamlı bir kuştur. Simten denilen beyazı güzel ve dolgun bedenli taze dilberlere de kuğu ismi verilir. Gönül alıcı bir rüzgar estiğinde deprenip oynayan yumuşak saçlara da 'garanika' veya 'garanikiyye' denilmektedir. İşte müşrikler beyaz taşlardan yaptıkları putlarını böyle şairane bir benzetme ile yüksekte uçan kuğu kuşuna benzeterek onların şefaatlerini umuyorlardı. Bundan dolayı inançlarının temelsizliği ve çürüklüğü gösterilmek üzere önce kınama şeklinde "erkek size, dişi O'na öyle mi" buyurulmuş ve ardından da "bu pek zalimce bir taksimdir" denilmiştir... Bu tafsilatı vermemizdeki maksadımız, bu ayetin garanik uydurmasının da iptaline işaret ettiğini özellikle anlatmaktır. Zira garanik olayı da, müşriklerin putlarına isnâd ettikleri vasıflardan olduğu için burada ayrıca şu anlam da kendini göstermiş oluyor: Sizin her halde şefaatlerini umarak garanik-i ulâ dediğiniz o putlar, hiç bir şey olmayıp, kuru isimlerden ibarettirler.

Sırası gelmişken şunu da ifade edelim ki: 22 Hacc/ 52 ayetinin tefsirinde Taberî ve Zemahşeri gibi bazı müfessirler, kendilerine yakışmayacak şekilde "Kîle (söylendi)" lafzıyla bir hikaye anlatmışlardır ki, o da şöyledir: Güya Necm Suresi nazil olduğunda, Resulullah Harem-i şerif'te onu okumuş ve sonunda mü'minlerle

beraber müşrikler de secdeye kapanmışladır. İşte bu esnada "Ve üçüncü olarak Menat'ı"[45] ayetinden sonra "onlar, ulu kuğulardır, herhalde şefaatleri umulur" sözü de yanlışlıkla işitilmiş, ancak şeytan tarafından atılan bu sözü Allah Teâlâ neshedip (ortadan kaldırıp) ayetlerini onun tasallutundan korumuştur. Bu hikâyeyi anlatan tefsirciler, şeytanların her türlü taarruzlarına karşı, ilahi vahyin kuvvetini ve nasıl korunduğunu anlatmak istemişlerdir. Ebu Hayyan der ki: "Bu kıssa, Siret-i Nebeviye derleyicisi Muhammed b. İshak'tan sorulduğunda O, bunun zındıkların uydurmasından ibaret olduğunu söylemiş ve konuyla ilgili bir de kitap kaleme almıştır." Beyhaki de demiştir ki: "Bu kıssa, nakil yönünden sabit değildir ve ravileri de yalancılıkla itham edilmiştir. Bu yüzden sahih hadis kitapları ve diğer hadise dair eserlerde onlardan birşey zikredilmemiştir. Şu halde bu sözün atılması vaciptir. Onun içindir ki ben kitabımı ondan uzak tuttum."

Bu aciz yazar da der ki (Hamdi Yazır kendisini kastediyor): Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, müşrikler Ka'be'yi tavaf ederken "Lât, Uzza ve üçüncü olarak da öteki put Menat hürmetine, çünkü onlar ulu kuğulardır, her halde onların şefaatleri umulur" demek adetleri idi... Demek ki, garanik benzetmesi Peygamber (s.a.v.)'den önce de söylenegelmiş bir sözdür... O halde bu söz esas itibariyle müşriklere şeytan tarafından atılan bir sözdür. "O hevadan söylemiyor. O vahyedilenden başkası değildir."[46] sözünü içeren bir sureyi okurken peygamberin dilinden kendi arzusuna göre bir sözün çıkmasına ihtimal olmadığı gibi, Peygamberin, vahyi tebliği esnasında şeytanın herhangi bir müdahalesinin olamayacağında asla şüphe yoktur..."[47].

Bazı ihtisar ve tasarruflarla aktardığımız Elmalılı'nın bu değerli açıklamalarından sonra konu hakkında Günümüz Tefsir Problemleri müellifi Prof. Dr. Sait Şimşek'in çalışmasından da bazı özet değerlendirmeleri aktarmayı uygun görüyoruz, işte bazı tasarruflarla değerli bilgiler:

45 53 Necm 20

46 53 Necm 3-4

47 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim, VII, 310-314

"Garanik kıssasıyla ilgili rivayetler, hem Peygamber'in şahsiyetine, hem tebliğ ettiği Kur'an'a, hem de Peygamber'in vahyi algılamasına gölge düşürmektedir... Taberi, Beğavi, İbni Taymiyye, İbni Hacer El-Askalanî rivayetleri kabul eden âlimlerdendir. Cessas, Kuşeyri, Kadı İbni Arabi, Kadı İyad, Fahreddin Razi, Muhammed Abduh algılama biçimleri ve değerlendirmeleri kısmî farklılıklar gösterse de rivayetleri reddeden âlimlerdendir. Meseleyi, derinlemesine inceleyen ve din konusunda bütüncül bakışa sahip olanlar, kıssanın uydurma mahsûlü olduğu sonucuna varıyor. Kıssa üzerinde, derinlemesine araştırma yapmayan ve yeterince düşünmeyen ya da dine bütüncül bakmayanlar, kıssayı kabul ediyor...

Kıssanın muttasıl ve sahih bir senedle gelen tek bir rivayeti mevcut değildir... Rivayetlerin senedleri üzerinde duran ve kıssayı vuku bulmuş kabul eden, Buhari şarihi İbni Hacer el-Askanlanî'dir. Kıssanın senetlerini gündeme getirerek kıssayı kabul eden başka bir alime de çalışmamızda rastlamadık. İbni Hacer'in senedleri değerlendirmesi şöyledir: "Said b. Cübeyr'in rivayeti hariç bu konudaki rivayetlerin tamamı ya zayıf ya da munkatı'dır. Ne var ki kıssanın birçok tarikten rivayet edilmiş olması, olayın bir aslının bulunduğuna delalet etmektedir. Ayrıca kıssanın iki mürsel tariki vardır ki, bu iki rivayetin senedlerindeki raviler, Buharî ve Müslim'in şartlarına uygundur..."

Mürsel rivayet; tabiinin, Resulullah (s.a.v.) döneminde vuku bulmuş bir olayı kendisi görmüş gibi anlatması yahut Peygamber'in hadisini duymuş gibi nakletmesidir. Sahabilerin tamamı Adil kabul edilmişlerdir. Ama onları atlayarak hadisi Resûlullah'tan nakleden tabiinin bunu direkt bir sahabiden mi naklettiği bilinmediğinden rivayeti nakleden tabiînin güvenilir olması yeterli görülmemiştir. Rivayet eden tabiî, muhtemeldir ki o hadisi başka bir tabiîden ve o da başka birinden nakletmiştir. Kendisinden nakil yapılan kişi bilinmediğinden adil olduğuna hükmedemeyiz. İşte bu nedenle mürsel, zayıf hadis kısmına girer ve hüccet olarak kabul edilmez. İbni Salah, muhaddislerin bu konuda ittifak ettiklerini bildirmektedir.

Said b. Müseyyib, Şa'bî, Hasan Basri ve Said b. Cübeyr gibi tabiinin ileri gelenlerinin mürsellerini kabul edenler, bu sonuca varırken daha çok bu zatların mürsellerinin başka tarikten sahih-müsned senetlerle rivâyet edilmiş olmasını nazar-ı itibare almışlar... Hemen belirtelim ki, Garanik kıssasıyla ilgli mürsellerin sahih ve müsned bir senedle gelen tek bir rivayeti mevcut değildir...

İbni Hacer'in kendisi de Said b. Cübeyr'in İbni Abbas'tan naklettiği rivayetin senedinden söz ederken sonundaki "Fîmâ ahseb (zannımca)"[48] ifadesini nakletmeyi ihmal etmiyor... Senedin sonunda geçen "zannımca" ifadesi, ravinin rivayet zincirinde İbn Abbas'ın bulunup bulunmadığından ya şüphe ettiğini yada ravinin, rivayette anlatılanlardan şüphe ettiğini dile getiren bir ifadedir. Ravinin kendisinin şüphesi varsa o rivayet konusunda bizim nasıl şüplemiz olmasın ki?

Buharî ve başka muhaddislerin İbn Abbas'tan sahih ve müsned bir senetle naklettiği bir rivayette, Peygamber'in Necm Süresi'ni okuduktan sonra secde ettiği ve orada bulunan müslümanlarla müşriklerin secde ettikleri anlatılmakta fakat sûreye Kur'an dışı ilavelerin yapıldığı belirtilmemektedir. Eğer müşriklerin secde etmeleri putlarının övülmesinden dolayı olsaydı bu husus bu rivayette de söz konusu edilirdi.

Müşrikler iki sebepten dolayı secde etmiş olabilirler: Ya putların ismi surede zikredildiği için, müslümanlar Allah'a secde ederken onlar da kendi putları için secde etmişlerdi. Ya da Necm Suresi'nin fesahet ve belağatına kendilerini kaptırmış ve bu eşsiz sanat karşısında secdeye gitmişlerdir. Nitekim Kur'an'ı dinleyen müşriklerin etkisinde kaldıklarını ve Kur'an'ı okuyup etkisinde kalmamak için Kur'an okunduğunda gürültü çıkardıklarını biliyoruz (Fussilet Suresi 41/26'ya bakılabilir)[49]. Çünkü şark milletlerinde, harika bir şeyle karşılaştıklarında

48 Söz konusu arapça ibareyi "zannettiğim kadarıyla" şeklinde tercüme edebiliriz.

49 "İnkar edenler dediler ki: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin ve onda (okunurken) yaygaralar koparın. Belki üstün gelirsiniz" 41 Fussilet, 26

takdir duygularını ifade etmek bakımından (secde etmek) yaygın bir davranıştı.

Mevdudi, müşriklerin secde etmelerini şöyle değerlendirmektedir: "... Kur'an'ı Kerim'in bizatihi (kendisinin) son derece tesirli ve büyüleyici bir üslubu vardır. Üstelik, Hz. Peygamber'in mübarek ağzıyla okunmasının bu etkiyi daha da arttıracağı unutulmamalıdır. Bu iki faktörün birleşerek toplantıdakileri büyülediği ve secdeye gitmelerine sebep olduğu pek uzak bir ihtimal değildir.

Zaten bundan dolayıdır ki, Kureyşliler Hz. Peygamber'e sihirbaz ve büyücü gibi lakaplar takıyorlardı. Bundan sonra öyle sanılıyor ki, Kureyşliler bu bir anlık dalgınlıkları üzerine pişmanlık duydular, onlardan bazısı buna bir gerekçe bulmaya çalıştılar ve dediler ki: "Vallahi biz bunu yapmak istemiyorduk ama biz Peygamber'in ağzından ma'budlarımızı öven bazı sözler duyduktan sonra secdeye gittik." Diğer taraftan bu olay Habeşistan'daki müslüman muhacirlere "İslam ile küfür arasında sulh temin edildi." diye ulaştı. Zira görgü tanıkları müşrik ve müslüman herkesin aynı anda secde ettiklerini görmüşlerdi. Bu söylenti öylesine yoğunlaştı ki, Habeşistan'daki muhacirlerin hepsi değilse de çoğu Mekke'ye dönmüş oldu. Bu olaydan sonra, Kureyşlilerin secde etmesi olayı, secde ile ilgili ileri sürdükleri gerekçe ve Habeşistan'daki müslümanların dönüşü, (hepsi) bir araya gelip gerçek bir olay şeklini aldı..."

(Hacc suresi 22/52. ayetin tefsirinde ise şu değerlendirme yapılmaktadır:) Peygamber kendisine gelen vahyi okuduğunda, şeytan, vahyi karıştırmak ya da zıddını telkin için Peygamber'e bir takım vesveseler verir. Böylece Peygamber'i meşgûl etmeye, kendisine gelen vahyi tam olarak ezberlemesine ve onu olduğu gibi insanlara tebliğ etmesine engel olmaya çalışır. Ancak Allah, şeytanın bu vesvesesini iptal eder/etkisiz kılar ve Peygamber'in hem vahyi olduğu gibi ezberlemesini ve hem de olduğu gibi insanlara tebliğ etmesini sağlar.

Habeşistan'a hicret etmiş müslümanların niçin geri döndükleri meselesi zihnimize takılabilir. Bu konuda iki sebep zikredilir;

Birincisi; Hz.Ömer, Habeşistan'a yapılan hicretten kısa bir müddet sonra müslüman olmuştur. Onun müslüman oluşuyla müslümanlar bir müddet için kendilerini daha bir güven içerisinde hissetmişlerdir. Hatta Kâbe'de namaz kılmaya başlamışlardır. Kureyşliler de bir iç savaşın çıkmasından endişe ederek müslümanlara yaptıkları baskıya ara vermişlerdir. Hatta bu arada müslüman olanların sayısı da çoğalmıştır. Bu haber Habeşistan'a hicret etmiş müslümanlarda Mekke'ye geri dönme arzularını kamçılamıştır.

İkincisi; O sıralarda, Habeşistan'da Necaşi'ye karşı ayaklanma başlamıştır. Ayaklanmanın temel sebebi de onun müslümanlara müsamahakâr davranmasıdır. Bu iki sebep bir araya gelince de müslümanlar Habeşistan'dan geri dönmüşlerdir"[50]. Günümüz Tefsir Problemleri müellifinden yaptığımız alıntılar burada sona erdi.

Son olarak da Elmalılı'nın "temenni" kavramı ve geçtiği ayet konusundaki nefis açıklamalarını aktarmak istiyoruz, şöyle demektedir:

"22-Hacc Suresi, 52 (Ey Muhammed!) Biz senden önce hiçbir elçi ve hiçbir peygamber göndermedik ki, o bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın karıştırdığı şüpheyi giderir. Sonra da Allah, ayetlerini tahkim eder (güçlendirir). Allah Alim'dir, Hakim'dir".

Temenninin asıl anlamı, gönlün arzu ettiği şeyi kişinin kendi içinde, hayalinde şekillendirip canlandırmasıdır. Zihinde canlandırılmış olan bu tabloya "ümniyye" veya "münye" denilir ki, Fransızca "ideal" diye tabir edilir. Son zamanlarda bu kelime felsefede hayli önem kazanmış ve "idealizm" adı ile bir felsefe ekolünün oluşmasına kaynak görevini yapmış ve sanki uydurma olduğunun belli olması için dilimize tercüme edilirken "mefkûre" kelimesi uydurulmuş ve her tarafa yayılmış. Şu halde temenni, bir ümniyye beslemek, bir mefkûre kurmak demek olur.

50 Prof. dr. M. Said şimşek, Günümüz Tefsir Problemleri, s. 498-544

İdealistler bütün gerçeklerin aslının "Ene (Benlik)" de olduğunu varsaydıkları için, nefsin istek ve arzusunu her gerçeğin temel taşı gibi görmek isterler. Bu yüzden hayatta başarılı olmuş büyük adamaları hep idealci (idealist) kabul ederler. Bununla uluhiyyet ve nübüvvet meselesini de çözdüklerine inanarak peygamberi, bir ideal kurmuş, bir müddet programını yapmakla uğraşmış, sonra da peygamberlik davasıyla ortaya atılmış bir idealist gibi göstermek isterler. Fakat Kur'an özellikle bu ayetle anlatıyor ki, peygamberlik bir arzu, bir temenni işi değildir. "O hevadan söylemiyor; Kur'an sadece bir vahiydir, ancak vahyolunur" (Necm, 53/3-4) ayetiyle anlatılan peygambere temenni yakışmaz, çünkü vahiy tamamen hakkın emridir. Ümniyyeye ise şeytan karışır. Başkaları şöyle dursun peygamber bile, insanlık gereği temennide bulunduğu vakit şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırır. Ümniyye (Temenni), heves ve hayal ile isabetsizlikten kurtulamaz. Demek ki peygamberlerin ismeti (masum olmaları) kesinlik ifade eden vahiy yönüyledir, yoksa içtihadıyla hareket ettiği zaman hata yapması mümkündür..."[51].

Önemine binaen; Garanik Kıssası'nı son bir kez, net ve hassas bir değerlendirme süzgecinden geçirmek istiyoruz. Bu meyanda öncelikli olarak 17/İsra 73, 74 ve 75. ayetlere dikkat çekmek istiyoruz. Ayetler mealen şöyledir:

73- Onlar neredeyse, sana vahyettiğimizden başkasını bize karşı düzüp uydurman için seni fitneye düşüreceklerdi; o zaman seni dost edineceklerdi.

74- Eğer biz seni sağlamlaştırmasaydık, andolsun, onlara az bir şey eğilim gösterecektin.

75- Bu durumda, biz sana hayatın da, ölümün de kat kat acısını tattırırdık, sonra bize karşı kendin için hiç bir yardımcı bulamazdın.

Şimdi, söz konusu ayetlere dikkatle bir daha bakalım. 73. ayette; Hz. Peygamber'in neredeyse kendisine vahyedilenden başkasını Allah'a karşı düzüp uydurma hususunda fitneye düşü-

51 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim, V, 497-498

rüleceği ifade edilmektedir. O zaman, yani eğer muhalifleri Hz. Peygamber'i fitneye düşürebilselerdi o takdirde onu dost edineceklerdi. Ayetin mealinde "neredeyse" şeklinde tercüme ettiğimiz kelime "Kâdû" kelimesidir. Bilindiği üzere "Kâde" kelimesi Arapça'da ef'al-i mukarebedendir. Yani anlatılan olayın meydana gelmesinin yaklaştığını ancak meydana gelmediğini ifade eden fiillerden biridir. O halde; Hz. Peygmber nihaî olarak, kendisine vahyedilenden başkasını Allah'a karşı kesinlikle uydurmamıştır. Ayetin beyanına göre, muhalifleri de onu dost edinmemişlerdir. Çünkü onların, Hz. Peygamber'i dost edinmelerini temin edecek olan eylem -geçici bir süre için bile- vuku bulmamıştır. Zaten geçici olarak vuku bulsaydı geçici bir dostluk da söz konusu olacaktı. Böyle bir olayın gerçekleşmediği hususunda bu ayet nass olduğu gibi 53/Necm Suresi "(2)- Sahibiniz (arkadışınız olan peygamber) sapmadı ve azmadı. (3)- O, hevadan (istek, düşünce ve tutkulara göre) konuşmaz. (4)- O (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir." ayet-i kerimeleri de nasstır.

İsra Suresi 74. ayet-i kerime'ye yeniden baktığımızda şunu görüyoruz: Hz. Peygamber Allah'ın irade ve yardımıyla sağlamlaştırılmış; dolayısıyla, muhaliflerine az bir eğilim dahi göstermemiştir. Ayrıca "az bir eğilim"in ilk akla gelecek manalarından biri geçici olan eğilimdir. O halde geçici bir meyil dahi söz konusu değildir.

75. ayet ise çok çarpıcı açıklamaları ihtiva etmektedir. Çünkü, deniyor ki; ey peygamber şayet sen onlara az birşey eğilim gösterseydin, biz sana hem hayatın hem de ölümün kat kat acısını tattırırdık, sonra sen bize karşı kendin için hiç bir yardımcı da bulamazdın. Dikkat edileceği üzere şayet, Hz. Peygamber az bir meyil dahi göstermiş olsa, katmerli bir acıyla, şiddetli bir cezalandırmayla karşı karşıya bırakılmış olacağı net bir şekilde ifade edilmektedir. Hem de "şayet, biz seni sağlamlaştırmamış olsaydık sen onlara az bir şey meyledecektin. Sonra biz seni uyarırdık, sen de ondan vazgeçerdin - ki peygamberler yaptıkları bir hatadan dolayı uyarıldıklarında ismetleri ve yüksek kişilikleri gereği yanlışı terkeder, Allah'ın

emrine dönerlerdi- tarzında bir ifade kullanılmamıştır, celâl ve azamet sahibi olan Allah'ın gayretinin az ve geçici bir eğilime dahi müsaade etmediği, son derece net bir şekilde anlaşılmaktadır. Öyleyse, Hz. Peygamber'in vahyi tebliğ etme hususundaki ismeti geçici olarak bile hiç bir şekilde zedelenmemiştir; Allah'ın gayret, tevfik ve tesbiti buna müsaade etmemiştir.

Peki, acaba 22/Hacc Suresi 52. ve 53. ayetler bu paralelde nasıl değerlendirilmelidir, bu iki ayette anlatılanlar, İsra Suresi'ndeki ayetlerin istisnası mıdır, yoksa Hac Suresi'nde farklı bir şeyden mi bahsedilmektedir?

Önce söz konusu ayetlerin meallerini verelim:

52- Biz senden önce hiç bir Resul ve Nebi göndermiş olmayalım ki, o bir dilekte bulunduğu zaman, şeytan onunu arzusuna bir ilka yapmış olmasın (birşeyler katmasın). Ama Allah, şeytanın katıp bırakmalarını giderir, sonra kendi ayetlerini muhkemler, pekiştirir. Allah, gerçekten bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

53- Şeytanın bu tür katıp bırakmaları, kalplerinde hastalık olanlara ve kalpleri her türlü duyarlılıktan yoksun bulunanlara Allah'ın bir deneme kılması içindir. Şüphesiz zalimler uzak bir ayrılık içindedirler.

Konunun iyice netleşmesi için 54. ayetin de mealini verelim;

54- Bir de kedilerine ilim verilenler, onun hiç tartışmasız Rabb'inden gelen bir hak olduğunu bilsinler ve ona iman etsinler de kalpleri ona saygı duysun. Şüphesiz Allah, iman edenleri dosdoğru bir yola çıkarır.

52. ayette, "dilekte bulunma, arzu etme" şeklinde tercüme ettiğimiz "temenni" kelimesi kıraat yani okuma manasına alınacak olursa o zaman ortaya çıkan tablo şudur: Hz. Peygamber dahil olmak üzere insanlık tarihinde ne kadar peygamber gelip geçmiş ise istisnasız tümü, Allah'tan aldıkları vahyi okurken yani tebliğ ederken bu esnada şeytanın bir takım telkinlerini de vahiy zannederek okumuşlardır. Bilahare Allah onları uyarmış, şeytanın kattıklarını giderip kendi ayetlerini sağlamlaştırmıştır. Hem ayetin uslubunda, şeytanın telkinlerini (ilkaatını) vahiy

zannederek okuma işinin, her peygamberin başından sadece bir defa geçtiğini vurgulayacak hiç bir ipucu yoktur. Aksine, bu işin her peygamberin başından pek çok defa geçtiği şeklinde bir anlaşılmaya çok müsaittir.

Şayet böyle bir durum söz konusu olsaydı, muhatapların da peygamberlerinin tebliğlerine karşı "biraz bekleyelim, belki de şeytanın katmasıdır, Allah bilahare müdahale edip durumu değiştirir" deme hakları olurdu.

Hâlbuki hem gelmiş geçmiş peygamberler hakkında, hem de muhatapları hakkında ortaya çıkan bu tablo ma'lumumuz olan bir tablo değildir. Hayatı, sözleri, fiilleri ve adeta tüm davranışları dikkatle izlenip bizlere intikal ettirilen Hz. Peygamber'in bile başından böyle bir olayın sadece bir defa geçtiği zayıf ve mahiyeti değiştirilmiş rivayetlerle bizlere intikal etmiştir. Anlatılan bu hadise de ilgili İsra Suresi ayetlerine taban tabana zıttır. O halde Hacc Suresi 52. ayeti ve sonraki ayetleri nasıl anlamalıyız?

Biz diyoruz ki, şeytanın "peygamberin temennîsi" ne olan müdahalesi, vahyin tebliğ edilmesi hususunda sadece vesvese bazında kalmıştır, ancak içtihadıyla hareket ettiği hususlarda vesvese bazında kalmayıp eylemlerine de zaman zaman yansımıştır. Böyle bir ayırımı neye dayanarak yaptınız diye sorulacak olursa cevabımız "Kur'an'a dayanarak yaptık" şeklinde olacaktır. Çünkü meallerini verip üzerinde mütalaada bulunduğumuz İsra Suresi ayetleri vahyi tebliğ etme hususunda geçici dahi olsa böyle bir şeyin vuku bulamayacağını açıkça ifade ediyorlar. Peygamberin kendi içtihadıyla hareket ettiği durumlarda ise şeytanın eylem bazında müdahalesinin olabileceğini Abese Suresi'ndeki ilgili ayetler gibi Kur'an pasajları göstermektedir. Konunun akışı içinde bahsedilecektir.

Acaba bu paralelde, Hacc Suresi 54. ayet nasıl anlaşılacaktır? Hatırlanacağı üzere ayette "şeytanın bu tür katıp bırakmaları, kalplerinde hastalık olanlara ve kalpleri her türlü duyarlılıktan yoksun bulunanlara Allah'ın bir deneme (fitne) kılması içindir" denmekteydi. Garanik olayını kabullenenler, "şeytanın kattıkla-

rının muhalif muhataplar için "fitne (deneme)" olması, garanik olayının veya en azından bu ayarda bir olayın gerçekleşmesi manasına gelir." diye iddia ediyorlar.

Hâlbuki durum hiç de iddia edildiği gibi değildir. Peki, şeytanın katmalarının fitne olması nasıl anlaşılacaktır, şimdi buna gelelim.

Hz. Peygamber'e, vahyi tebliğ etme hususunda şeytanın müdahalesinin sadece vesvese bazında kaldığını, İsra Suresi ilgili ayetlerine dayanarak söylemiştik. Acaba vesvese bazında kalan, eylemlere yansımayan bir durum fitne olarak nitelendirilebilir mi? Cevabımız evet olacaktır. Şöyle ki; Hz. Peygamber, tebliğ edilmek üzere gelen ilahî vahiyleri "ya tam olarak ezberleyemezsen, ya unutursan" türünden telkinlerin de etkisiyle eksiksiz olarak ezberleyebilmek amacıyla haddinden fazla bir çaba sarfeder, normalin üstünde bir hassasiyet gösterirdi.[52] İşte bu gibi durumlar, ilaveten gelen vahyin ağırlığı türünden unsurların da etkisiyle vahyin gelişi esnasında Hz. Peygamber'de normalin üstünde bir durum hâsıl olurdu. Sahih rivayetlerde geldiği üzere, soğuk bir havada terlemesi, ağırlığının bariz bir derecede artması gibi hususlar bunlardandır. İşte Hz. Peygamber'in bu durumu münkir muhalifleri için bir fitneydi, zira onlara göre bu durum Hz. Peygamber'in mecnûn yani cinlenmiş olmasının, cinlerin oyuncağı haline gelmesinin bir göstergesiydi. Mü'minler için ise bu durum, Hz. Peygamber'in Allah'tan vahiy aldığının somut bir göstergesiydi. Nitekim Hacc Suresi 54. ayette mü'minlerin olumlu tavırları dile getirilmiştir.

Hz. Peygamber'in ictihadıyla hareket ettiği hususlarda şeytanın -eylem bazında- zaman zaman müdahalesinin olabileceğini söylemiştik. Bu durumun da kalpleri katı olanların aleyhinde,

---

52 75/Kıyamet Sûresi 16- Onu (Kur'an'ı, kavrayıp bellemek için) aceleye kapılıp dilini onunla hareket ettirip durma.
17- şüphesiz, onu (kalbinde) toplamak ve onu (sana) okutmak bize ait (bir iş)tir.
18- şu halde, biz onu okuduğumuz zaman sen de onun okunuşunu izle.
19- Sonra, muhakkak onu açıklamak bize ait (bir iş)tir.
NOT: Burada vurgulamak istediğimiz husus, vahyin tebliği konusunda şeytanın müdahalesinin bu sınırı aşamayacağıdır... Bu bağlamda gündeme getirilebilecek hangi hadise olursa olsun ancak bu ayarda olabilir, bu sınırı geçemez...

mü'minlerin lehinde bir fitne (deneme) olacağı açıktır. Örneğin; 80/Abese Suresi ilk ayetleri bu hususta gayet net bir örnektir. Ayetler mealen şöyledir:

1- Surat astı ve yüz çevirdi,

2- Kendisine o kör geldi diye,

3- Nerden biliyorsun; belki o temizlenip arınacak?

4- Veya öğüt alacak; böylelikle bu öğüt kendisine yarar sağlayacak.

5- Fakat kendini müstağni gören (hiç bir şeye ihtiyacı olmadığını sanan) ise,

6- İşte sen, onda yankı uyandırmaya çalışıyorsun, ona özeniyorsun (yani) onunla meşgul oluyorsun.

7- Oysa, onun temizlenip-arınmasından sana ne?

8- Ama koşarak sana gelen ise,

9- Ki o, "içi titreyerek korkar" bir durumdadır;

10- Sen ona aldırış etmeden oyalanıyorsun.

Ayetlerin muhtevalarından ve de bu konudaki ilgili rivayetlerden anlaşılıyor ki Hz. Peygamber'in bir temennisi mevcuttur. O da Kureyş'in ileri gelenlerinin İslam'a girmelerini arzu etmesidir. Bu mülahazayla Hz. Peygamber onlara İslam'ı anlatmaktadır. İşte bu esnada âmâ (kör) olan Abdullah b. Ümm-i Mektum gelir ve Hz. Peygamber'den, Allah'ın indirdiklerinden kendisine de öğretmesini ister. Şeytan'ın bu andan itibaren Hz. Peygamber'in temennisine ve bu temenni doğrultusundaki eylemine bir müdahalesi söz konusudur.[53] Hz. Peygamber

53 Zira; Abdullah b. Ümm-i Mektum hareketlerinden ve yüzünden okunabilen bir samimiyet ile Hz. Peygmber'den ilgi beklediği halde Hz. Peygamber, kendisini hiç bir şeye ihtiyacı yok tarzında müstağni gören kimselerin temizlenip arınmalarını arzu ediyor, Abdullah'la ilgilenmeyip onlarla meşgul oluyor. Bu durum, içtihadi hususlarda beşeri zaafın ve şeytan'ın müdahalesinin zaman zaman olabileceğinin bir ifadesidir.
İmam Müslim'in tahric ettiği şu hadis de bu paralelde mütalaa edilebilir: "şüphesiz beşeri arzular kalbimi sarar. Onun için ben günde yetmiş kere Allah'tan bağışlanmamı isterim." Müslim, Zikir, 41.

Abdullah'la ilgilenmez. Kendilerine özel muamele edilmesini isteyen Kureyş'in ileri gelen kimseleriyle ilgilenmeye devam eder. Abdullah tekrar seslenince; Resulullah, ayetin ifadesiyle yüzünü ekşitti ve döndü. Hz. Peygamber'in bu tavrı, kendileriyle özel olarak ilgilenip oyalandığı Kureyş'in ileri gelen gûruhunun istiğna ve kibirlelerinin artmasına veya devam etmesine medar olan bir imtihan niteliğindeydi. Allah, Elçisi'nin bu davranışını tenkîd ve onu ikaz mahiyetinde gelen ilgili ayetler ise mü'minler nezdinde, hakkı bulmak isteyen temiz fıtratlılar gözünde Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunun en büyük delillerinden biri olmuştur...

Peki; Garanik olayının hiç bir aslı yok mudur denecek olursa, cevaben deriz ki: Olayın aslı, Buharî, Muslim, Ebu Davud, İbn-i Mace ve Nesaî'nin tahric ettikleri rivayettir[54]. Hz. Peygamber, Necm Suresi'ni okuduktan sonra tilavet secdesine gitmiş, beraberinde orada bulunan mü'minler ve müşrikler de secdeye gitmişlerdir. Müşrikler ya Kur'an'ın belagat ve fesahatinden etkilenip secdeye kapanmaktan kendilerini alıkoyamamışlar veya önemli putlarının isimleri surede zikredildiği için onlara hürmet ve saygı maksadıyla secdeye gitmişlerdir.

Bizim tercihimize göre müşrikleri secde etmeye sevkeden amil, Hz. Peygamber'in fem-i mübareklerinin mükemmel mahreçlerinde en güzel yansımasını bulan fesahat ve belağat-i Kur'aniyedir.[55]

Meşhur arap şairlerinden olan Lebid'in bir şiiri Muallakat-ı Seb'a'dan (Kâbe duvarına altın harflerle yazılan yedi şiirden) imiş. Lebid'in kızı babasının şiirini Kâbe'den indirirken, "ayetlere karşı bunun kıymeti kalmadı" demiştir.[56]

Nakledilegelen şu olay da enteresandır. Kureyş'in ileri gelenlerinden belağat ehli birisi müşrikler tarafından Kur'an'ı dinlemek için gönderilmiş; gitmiş, dinleyip döndüğünde demiş ki: "Şu kelamın öyle bir mükemmelliği, canlılığı var ki, insan sö-

54 Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Tercüme ve şerhi, Akçağ, IX, 72
55 Abdulkadir Badıllı, Risale-i Nur'un Kudsi Kaynakları, istanbul 1992. s. 337
56 Abdulkadir Badıllı, a.g.e., s. 336

züne benzemez. Olsa olsa etbamızı kandırmak için "sihir" demeliyiz[57].

İşte, olayın aslı secde etme olayıdır ve doğrudur. Ancak bu asla eklenen ve teferruat kabilinden olan diğer hususlar doğru olmaktan uzaktır.

Son olarak bir noktaya değinip değerlendirmemizi noktalayacağız, o da şudur: Hacc Suresi 52. ayette geçin "temenni" kelimesini, kıraat (okuma) manasında tefsir edenler, Bakara Suresi 78. ayette geçen ifadeye dayanırlar. Halbuki, bu ayet "temennî"nin okuma manasında kullanılmadığının belki de en açık delillerinden birisidir. Ayet mealen şöyledir: "Onların (İsrailoğullarının) bir de ümmî olanları vardır. Kitabı (Tevrat'ı) bilmezler Tüm bildikleri, bir sürü asılsız temenniler, hayal ve kuruntulardır." Ayetin baş tarafında geçen "ümmiyyun" en meşhur manasıyla "okuma-yazma bilmeyen" demektir. Bu bağlamda ayetin sonundaki "emanî" kelimesine asli lugat manası dışında olan "okuma" manasını vermek tutarsız olur. Çünkü böyle yapılırsa mana şöyle olur: "Onların içinde okuma-yazma bilmeyen birtakım kimseler var ki tek bildikleri okumadır" Bu mana ise kendi bütünlüğü içinde çelişkilidir, tutarlı değildir. Okuma-yazmayı bilmeyenlerin okumayı bildiklerini iddia etmek "Abdullah doğuştan kör ve sağırdır, ancak tek yaptığı na-mahreme bakmaktır" demek türünden bir şeydir. O halde "emanî" okuma manasında değil, asli lugat manası olan "temenni, arzu, kuruntu" anlamında kullanılmıştır...

4) Kur'an-ı Kerim'in Ehl-i Kitap Hakkındaki Açıklamaları

(1) Kur'an'da Yahudiler'e ilişkin birçok referans vardır. Ancak bunlar Hicret'ten sonraki dönemle ilgilidir ve çoğunlukla onların müslümanlara karşı kullandıkları argümanlar ve kurdukları tuzaklar hakkındadır ve gerçekte bize Yahudi toplulukları ile ilgili hiçbir bilgi vermez. Hz. Muhammed'in Yahudi'lerle ilişkileri üzerindeki bir çalışma için bu malzeme çok önemlidir,

57 Abdulkadir Badıllı, Risale-i Nur'un Kudsi Kaynakları, s. 337

ancak bu tür bir çalışma Mekke dönemini kapsayamaz. O'nun Medine'ye gidene kadar Yahudilerle herhangi bir ilişkisinin olduğuna ilişkin hiçbir kayıt da bulunmamaktadır...

Mekke'de belki geçici bir süre ile zanaatkâr olarak çalışan bir ya da iki Bizanslı Hıristiyan bulunmaktaydı ve muhtemelen Hz. Muhammed, Suriye'ye ticari seyahatleri sırasında Hıristiyanlar'la bazı ilişkiler kurmuştu. Diğer taraftan, Mekke ile Hıristiyan Habeşistan İmparatorluğu arasında ticarî münasebetler de vardı. Bu Kur'an'ın ilk planda Hıristiyanlara karşı niçin dostane tavır takındığını açıklamaktadır... Hıristiyan inancıyla ilgili Kur'an'da birçok ibare yer almaktadır. Bunların bir çoğu yanlış ve karşı argümanlardır...[58].

(2) Mekkeliler'in genel olarak Yahudilik ve Hıristiyanlıkla ilgili olarak bildiği şeyler hakkında bir takım fikirlere sahip olmak önemlidir. Bu dinlerle ilgili olarak Kur'an'daki bazı ifadeler açıkça yanlıştır. Bu, yukarıda da izah edildiği gibi, Mekkeliler'in bu tür inançlara sahip olmaları ve Allah'ın da mevcut inançlarını esas alarak onlara hitap etmesi yüzündendi. Çünkü Kur'anî mesaj onların bu tür inançlarını düzeltmeden de iletilebilirdi.

Mekkeliler'in Hıristiyanlarla pek çok ilişkileri vardı. Onların ticaret kervanları Hıristiyan Habeşistan ve kısmen de Hıristiyan Yemen'e gittiği gibi Bizans İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki Hıristiyan Şam ve Gazze şehirlerine de seyahat etmekteydi. Geçici de olsa az sayıda Hıristiyan Mekke'de yerleşikti. Mekke'de hemen hemen hiç Yahudi yoktu, ancak Mekke'li kervanların kuzeye seyahatleri sırasında zaman zaman konakladığı Medine'de kalabalık bir Yahudi grubu vardı. Kuşkusuz bu tür münasebetler, bu dinler hakkında haricî bir bilginin ötesinde bir şey vermiyordu ve muhtemelen Mekke'lilerden çok azı dini tartışmalarda bulunuyordu...[59].

(3) Mekke'liler tarafından, Hz. Muhammed'in öğreticilerinin bulunduğu suçlamasına yer veren iki ayet, Mekke'de Kitab-ı Mukaddes hakkında bir takım bilgilere sahip olan bir ya da

58 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 70-71
59 Watt, W. M., a.g.e., s. 84

birkaç kişinin bulunduğunu tasdik ediyor görünmektedir... Müfessirler arasında kastedilen kişinin kimliği konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Mekke'de çoğunluğu hıristiyan köleler olan birkaç isimden bahsedilmektedir, ancak bunlardan en az bir tanesi yahudidir... Birden fazla şahsın bulunması da muhtemeldir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Kur'an'ın Hz. Muhammed'in bu yoldan bilgi aldığını inkâr etmemesidir. Kur'an'ın üzerinde ısrarla durduğu şey, O'nun edindiği malzemelerin Kur'an olamayacağıdır; çünkü bir yabancı kendisini pürüzsüz bir Arapça ile ifade edemezdi. Hz. Muhammed'in sıradan Mekke'lilerden daha fazla şeyler bilen kişilerle Kitab-ı Mukaddes meselelerini konuşmuş olduğu yüksek bir ihtimaldir. Ancak, Onun bu şahıslardan elde ettiği bilgiler, kapsam olarak onun yahudilik ve hıristiyanlık bilgisinin yetersizliği nedeniyle çok sınırlı olmalıdır...[60].

(4) Yahudilikle ilgili olarak Kur'an'da bulunan en belirgin yanlış, Yahudilerin Üzeyir'i (Ezra) "Allah'ın oğlu" olarak kabul ettikleri iddiasıdır. (9.30) Eski Ahid'in "Allah'ın oğlu" ibresini beklenen Mesih için kullandığı doğru olmakla beraber, bu ibarenin Üzeyir için kullanıldığına ilişkin hiçbir delil bulunmamaktadır...[61].

Watt'tan yaptığımız bu alıntıları değerlendirmeye tabi tutalım. Bir numaralı pasajda Hz. Peygamberin Medine'ye gidene kadar yahudilerle herhangi bir ilişkisinin olduğuna dair hiçbir kaydın bulunmadığını söylemektedir. İki numaralı pasajda da Mekke'de hemen hemen hiç yahudî olmadığını söylemektedir. Üç numaralı pasajda ise Mekke'de çoğunluğu hıristiyan olan isimlerden bahsedildiğini ve de bunlardan en az bir tanesinin yahudi olduğunu üstelik birden fazla da olabileceğini açıkça iddia etmektedir. Aynı pasajda sözkonusu kişilerin Kitab-ı Mukaddes hakkında bir takım bilgilere sahip bulunduğunu Hz. Peygamber'in de bunlardan bilgi almış olmasının yüksek bir ihtimal olduğunu, Kur'an'ın da Hz. Muhammed'in bu yoldan bilgi

60 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 84-85
61 Watt, W. M., a.g.e. s. 86

aldığını inkar etmediğini ifade etmektedir. Watt'ın bu değerlendirmeleriyle kendi fikir sistematiğinde bir tutarlılık oluşturamadığı gözlemlenebilmektedir.

Önemli bir diğer iddiası ise, gerek hıristiyan inancıyla ilgili gerekse de yahudilikle ilgili Kur'an'daki birçok açıklamanın yanlış olduğunu söylemesidir. Daha önce kendisinden yaptığımız alıntılarda Watt'ın Kur'an'ı "Allah'ın kelamı" olarak kabul ettiğini görmüştük. Acaba Watt, bu kabulüne rağmen Kur'an'da yanlış şeyler olduğunu nasıl söyleyebiliyor. İşte bu noktada kendi fikir sistematiğinde tutarlılık oluşturabilmek için, Mekkelilerin bu tür inançlara sahip olduklarını, Allah'ın da mevcut inançları doğrultusunda onlara hitap ettiğini ilaveten Kur'anî mesaj açısından bu tür yanlışların düzeltilmesinin önem arz etmediğini söyler. Watt'ın bu görüşünü, Paret'in aynı konudaki paralel iddialarıyla değerlendireceğimizden şimdilik bu konu üzerinde durmayacağız. Ancak Watt'ın Kur'an hakkındaki değerlendirmesiyle ilgili bir hususu 119. sayfadaki açıklamaları ışığında bir daha ele almak istiyoruz. Hatırlanacağı üzere kendisinden yaptığımız ilk alıntılarda Kur'an'ın vahiy yani Allah kelamı olarak kabul edilmesi gerektiğini söylemişti. 119. sayfada ise bu olumlu kanaatini zedeleyici ve sarsıcı iddialarda bulunmaktadır. Zira şöyle demektedir: "şayet, insan fiilleri esas itibariyle Allah'ın fiilleri olarak kabul edilebiliyorsa (8.17 ayetini delil gösterir), Kur'an'ın; Allah'ın Hz. Muhammed'e vahyettiğini söylediği yerlerde insan aracıların bulunması da mümkün olmaz mı?..." İnsan, bu tür farklı iddialarını okuyunca; kuşkucu ve tam olarak ne söylediğini biraz da kasten belirsizleştiren bir tavır içinde bulunduğunu hayretle seyretmektedir.

Konu hakkında, Paret'in görüşleri şu şekildedir;

(1) Kur'an'daki Kitab-ı Mukaddes kıssaları, bizim özellikle dikkatimizi çekmektedirler. Zira burada söz konusu edilen malzemeye bizler öteden beri aşina durumdayız. Bu itibarla bu kıssaları değerlendirme konusunda bir ölçüte, bir hareket noktasına sahip bulunuyoruz -veya en azından sahip olduğumuzu düşünüyoruz... Sonuçta bazen bu Kur'an kıssalarının muhtemel

kaynakları olarak, Yahudi ve Hıristiyan menşe'li bazı rivayetler/ metinler bulduğumuz olmaktadır. Ancak bazen de, (Hz.) Muhammed'in bu konularda tam olarak yetiştirilmediğini ve bu yüzden de ancak bölük pörçük alıntılarda bulunabildiğini, aradaki boşlukları ve bağlantı kopukluklarını ise kendi kafasına göre doldurmuş olduğunu kabul ediyoruz...[62].

(2) Kur'an, tarihi hikayeleri, özellikle Kitab-ı Mukaddes kıssalarını kısmen gerçeğe ve özüne uygun olarak aktırmıştır. Ancak geri kalan kısmı ise bozmuş aslıyla ilgisiz hale getirmiş, Muhammed'in yaşadığı döneme has durumlarla harmanlamış veya tamamen tersine çevirmiştir[63].

(3) Muhammed'in, tebliğinin tarihsel içeriğini, özellikle de Kitab-ı Mukaddes kıssalarını bütün ayrıntılarına varıncaya kadar açıkça çağdaşı bilirkişilerden öğrenmiş olmasına rağmen, bu konuda doğrudan Allah tarafından bilgilendirildiğine kani olması bize olağanüstü ilginç gelmektedir[64].

(4) Muhammed kendi yaşadıklarını bu tarihi şahsiyetlere aktarmış olduğundan, Kur'an'daki helak kıssalarından Peygamberin hayatı ve yaşadığı dönem hakkında fikir verici ayrıntılar çıkarabilmekteyiz...[65].

Paret'ten yaptığımız bu alıntılarda onun da Watt gibi, Kur'an-ı Kerim'in ehl-i kitap hakkında verdiği bilgileri büyük oranda yanlış gördüğünü müşahede ediyoruz. Bir numaralı alıntıda; Hz. Peygamber'in kıssalar konusunda bazen tam olarak yetiştirilmediğini ve bu yüzden de ancak bölük pörçük alıntılarda bulunabildiğini; aradaki boşlukları, bağlantı kopukluklarını ise kendi kafasına göre doldurduğunu ileri sürer. Üç numaralı pasajda ise Hz. Peygamber'in kıssaları bütün ayrıntıların varıncaya dek açıkça çağdaşı bilirkişilerden öğrendiğini iddia eder. Belli ki Paret, iddialarını temellendirme işinde birtakım bocalama ve bunalım ruhiyeleri geçirmekte, bunun kaçınılmaz so-

62 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 54-55
63 Paret, R., a.g.e., s. 56
64 Paret, R., a.g.e., s. 70
65 Paret, R., a.g.e., s. 131

nucu olarak da ciddi tutarsızlıklar sergilemektedir[66]. İki ve dört numaralı pasajlarda ise Kur'an'ın, kıssaları kısmen bozup aslıyla ilgisiz hale getirdiğini, Hz. Peygamber'in kendi yaşadıklarını söz konusu tarihi şahsiyetlere aktardığını dolayısıyla da yanlışlığın bundan kaynaklandığını ifade etmektedir.

M. Watt ve R. Paret'ten yaptığımız alıntıları topluca değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda karşımıza çıkan tablo şudur: Her ikisine göre K. Kerim'in yahudiler ve hıristiyanlar hakkındaki açıklamalarının büyük çoğunluğu yanlıştır. Bu yanlışlık da onlara göre -genel manada- iki nedene dayanmaktadır. Birincisi, Mekke'lilerin bu tür yanlış inançlara sahip olmaları; ikincisi ise Hz. Peygamber'in kendi yaşadıklarını söz konusu edilen tarihi kıssalardaki şahsiyetlere aktarmasıdır. Şimdi, eğer bu yanlışlığın sebebi Mekke'lilerin bu tür yanlış inançlara sahip olmaları ise bu durumda yanlışlığın yegâne sebebi Mekke'lilerdi, yanlışlıkta etken tamamen onlardır. O halde Hz. Peygamber ve K. Kerim bu yanlışlık konusunda edilgendirler, bir etkileri söz konusu değildir. Halbuki ikinci nedene göre yanlışlık Hz. Peygamber'in kendi yaşadıklarını tarihi şahsiyetlere aktarmasından kaynaklanmaktadır. Bu iddia ise Peygamber ve Kur'an'ın yanlışlığın olmasında etken olmalarını gerektirir. Bundan da anlaşılıyor ki ileri sürdükleri nedenlerde de bir tutarlılık görülmemektedir.

Ayrıca Mekke'lilerin inandıkları bir takım yanlışları düzeltmeksizin onlara anlatmada hem onlar açısından ma'lumu i'lam (bilinen bir şeyi bildirme) kabilinden olur, hem de Allah açısından hikmetsiz, abes bir iş olur, hatta Cenab-ı Hakk'ın izzet ve haysiyetiyle bağdaşmayan bir durum arz eder. Çünkü Allah, Hakk'tır. Hakkı söyler, hakkın âlî olan hatırını hiçbir şeye feda etmez[67].

---

66 Burada üslubumuzun sert olduğu söylenebilir. Ancak sh. 71 de Hz. Peygamber için bir şizofreniden söz edilebileceğini söyleyen bir kimse hakkında böyle bir üslup sert değildir, olsa olsa bir iktisastır.

67 - "Kitaplar içinde o sana vahyettiğimiz kitap varya işte o gerçeğin tâ kendisidir, ki o kendisinden öncekileri tasdik edicidir. Kesinlikle Allah, kullarından haberdar olup onları görmektedir." 35/Fatır, 31
- "(Allah) İşte bu haktır ve ben hep hakkı (doğruyu) söylerim, dedi." 38/Sâd Suresi 84

İlaveten ifade etmek istiyoruz ki; şayet, ibret alınmasını sağlama ve ilahî mesajın iletilmesi, doğrularla gerçekleştirilemiyorsa o taktirde yanlışlara başvurulur. Böyle bir şey ise acizlik ifadesi olup Allah için söz konusu olamaz.

M. Watt, K. Kerim'in dünya ve yaratılış hakkındaki açıklamaları konusunda da benzer bir tavır sergilemektedir:

"Kur'an'ın bizzat kendisi, O'nun Arapça bir Kur'an (12. 2 vb) olduğunu iddia etmektedir. Bu, sadece Kur'an'ın Arap dili üzere olduğunu ima etmekle kalmaz, ilk planda Hicaz Araplarına hitap etmesi nedeniyle, tüm yönleriyle onların dünya resimlemelerini de (World-picture) ifade eder; bu, onların dünya resimlemelerindeki yanlış olan hususları bile ihtiva eder. Buradan hareketle şu sonuca ulaşılabilir; Allah, onlara bu yanlış düşünceler çerçevesinde hitap etmektedir. (Araplar) muhtemelen yeryüzünün düz olduğuna inanıyordu; her ne kadar Beydavî gibi sonraki müslüman alimler, dünyanın küresel ve düzlüğün yalnızca bir teşbih olduğunu biliyorlarsa da, Kur'an'da ilk muhatapların dünyayı düz olarak algılayabileceği şekilde, yeryüzünün yayıldıkça yayıldığını ifade eden bir takım ayetler vardır[68].

Alıntıladığımız bu pasajda da bir kararlılık ve tutarlılık görememekteyiz. Zira öncelikle; K. Kerim'in, Araplar'ın dünya resimlemelerindeki yanlış olan hususları ihtiva ettiğini açıkça söyler ve buna örnek olarak da, Araplar'ın yeryüzünün düz olduğuna inanmaları hususunu gösterir. Şimdi, Kur'an'ın bu yanlışı ihtiva etmesi demek, yeryüzünün düz olduğunu söylemesi demektir. Öyleyse Kur'an -söz konusu iddiaya göre- yeryüzünün düz olduğunu söylemiştir. Hemen ardından da, sonraki alimlerin düzlüğün "yalnızca bir teşbih" olduğunu bildikleri ifade edilmektedir. Bu ifadeden Watt'ın da "düzlüğü" teşbih olarak algıladığı anlaşılmaktadır. Peki, eğer "düzlük" teşbih ise Kur'an'ın yanlış ihtiva etmesinden nasıl söz edilebilir ki? Eğer düzlük "teşbih" değil de "hakikat" olsaydı ancak o zaman Kur'an'ın bir yanlışı ihtiva etmesinden söz edilebilirdi. Yaptığımız alıntının

68 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 12-13

son cümlesinde de K. Kerim'de ilk muhatapların dünyayı düz olarak algılayabileceği şekilde ayetlerin bulunduğunu söylemesine rağmen "dünyanın düz olduğunu ifade eden ayetler" gibi bir ifadeden kaçınıyor. Bu incelik kitabın 17. sayfasında "Kozmoloji" başlığı altında şu şekilde biraz daha açıklığa kavuşmaktadır:

"Eğer Kur'an, -tesadüfen bile olsa- yeryüzünün güneşin etrafında dönüyor olduğunu söylemiş olsaydı, bu, o zamanki Araplar için inanılmaz birşey olacaktı ve düşmanlarına Kur'an'ı reddetmek için ekstra bir gerekçe sunacaktı. Bunun yerine, oldukça açık ifadelerle Allah'ın yaydıkça yaydığı, düz bir yeryüzünden bahsedilir. Bunu ifade etmek için, birkaç farklı Arapça kelime kullanılmaktadır; ancak bunların hepsi, kuşkusuz yeryüzünün düz olduğuna dair özel bir vurgu taşımamasına rağmen, ilk işitenler tarafından yeryüzünün düz olduğu şeklindeki kendi inançlarına uygun olarak yorumlandı. Çünkü hiç kimse yeryüzünün başka türlü olabileceğini düşünemiyordu bile..."[69].

Görüldüğü üzere bu pasajda Watt, yeryüzü ile ilgili Kur'anî açıklamalarda birkaç farklı kelimenin kullanıldığını, bu kelimelerin yeryüzünün düz olduğuna dair özel bir vurgu taşımadığını, dahası bu kelimelerin ilk işitenler tarafından kendi inançlarına uygun olarak yorumlandığını ifade etmektedir. O halde hata ve yanlış Kur'an'ın açıklamalarında değil, Allah'ın kelamını kendi inançlarına göre yanlış bir şekilde yorumlayanlardadır. Öyle ise Watt'ın "Kur'an yanlış olan hususları ihtiva eder" şeklindeki ilk önermesi ikinci pasajdaki yargı ile çelişmektedir. Zira ikinci pasaja göre yanlışlığın kaynağı, muhatapların algılama biçimiyle alakalıdır. Muhatabın Kur'an metnini yanlış algılaması, yanlışa yorumlaması asla Kur'an metninin yanlış olduğu anlamına gelmez. Kur'an-ı Kerim'in bu konulardaki ifade tarzı, hem ilk muhataplarını hem de sonraki muhataplarını nazar-ı dikkate alan belağat unsurlarıyla süslü bir özelliktedir...

K. Kerim'in geçmiş olaylar ve Kitab-ı Mukaddes kıssaları hakkındaki açıklamalarını Hud Suresi 49. ayet ışığında bir değerlendirmeye tabi tutarak konuyu noktalamak istiyoruz. "İşte

69 Watt, W. M., Hz. Muhammed'in Mekkesi s. 17

bunlar gayb haberlerindendir, sana bunları vahiyle bildiriyoruz; bundan önce onları ne sen bilirdin, ne de kavmin. O halde sabret, kesinlikle güzel son muttakilerindir."[70]

Görülmektedir ki, ayet-i kerime son derece net ifadelerle geçmiş olayların ve Kitab-ı Mukaddes kıssalarının ancak Allah'ın bildirmesiyle bilinebilecek gayb haberlerinden olduğunu, Hz. Peygamber'in bu bilgileri bir takım kimselerden değil direk vahiyle aldığını; ayrıca, önceden ne kendisinin ne de kavminin söz konusu hususları bilmediğini ifade etmektedir.

İşte bu noktada önemli bir gerçeği önemli vurgulamak istiyor ve diyoruz ki; mademki, insanlık tarihinde gelmiş geçmiş peygamberlere peygamber dedirten nitelikler, özellikler en mükemmel şekilde Hz. Muhammed'te mevcuttur. Örneğin; R. Paret, saygı ve hayranlık uyandıran insanî büyüklüğünü (S. 119), dindarlığındaki enginliğini (S. 133), gururdan tamamıyla uzak olduğunu (S. 137), M. Watt'da "Onları meyvelerinden tanırsın" prensibinden hareketle asırlar boyunca birçok üstün ve zühd sahibi insan yetiştirdiğini (S. 12) i'tiraf etmektedirler. Ayrıca doğruluk ve dürüstlüğünü, emin oluşunu, güzel ahlakını dostları ittifakla, düşmanları da itirafla kabul etmişlerdir. Hem de mademki -R.paretin de S.169, daki ifadesiyle- hiç bir din kurucusunun mesajı Hz.Muhammed'in tebliği kadar güvenli bir şekilde bugüne intikal etmemiştir Öyleyse Hz. Muhammed, peygamberdir, vahiyle bilgilendirilmiştir, tebliğinde korunmuştur, tebyin görevinde ilahi kontrolle desteklenmiştir, getirdiği mesaj da kıyamete kadar tüm mükemmelliğiyle devam edecektir...

---

70 11 Hud 49;
Ayrıca 14 İbrahim 9. ayet de bu bağlamda değerlendirilebilir, "Sizden öncekilerin, Nuh kavminin, Ad ve Semud ile onlardan sonra gelenlerin haberi size gelmedi mi? Ki onları, Allah'tan başkası bilmez..."

III. BÖLÜM

BAZI ALGILAMA ve DELİL GETİRME HATALARI

Bu başlık altında Kur'an-ı Kerim'in üslûbunun mantığını kendi bütünlüğü içerisinde değerlendirememelerinden doğan hatalarına bazı çarpıcı örnekler vereceğiz.

1) Vahyin Hz.Peygambere Geliş Keyfiyeti

Hatırlanacağı üzere M. Watt, K. Kerim'i Allah'ın kelamı olarak kabul ettiğini söylemişti. Ancak kitabının 119. sayfasında tamamen bu kabulüne zıt olan bir iddiada bulunmaktadır. İddiasına göre nasıl ki insan fiilleri esas itibariyle Allah'ın fiilleri olarak kabul edilebiliyorsa; Kur'an'ın Allah'ın Hz. Muhammed'e vahyettiğini söylediği yerlerde insan aracıların bulunması da mümkündür. Yani "Sana onların haberlerini hikâye ediyoruz (18. 13)" biçimindeki ayetlerin muhtemel bir anlamı da; Allah, yazı yazma aracı olan kalem vasıtasıyla insanlara nasıl öğretiyorsa, bu kıssaları da Allah Hz. Muhammed'e başka şahıslar aracılığı ile naklediyor demektir. Dolayısıyla insanın aracılığı düşüncesi ile birlikte, hata ihtimali de akla gelmektedir. O halde Kur'an'ın birtakım açıklamaları yanlıştır.

Anlaşılıyor ki; M. Watt, Kur'an'da insan eylemlerinin Allah'a isnad edildiğini söylemekte ve de aynı bağlamda Allah'a

ait olarak ifade edilen eylemlerin gerçekte insanların eylemleri olabileceğini ileri sürmektedir. Hatta bu yorumun bir Arap açısından normal karşılanabileceğini de iddia etmektedir. Delil olarak kullandığı ayet-i kerime ise, Enfal Suresi'nin 17. ayetidir ki mealen şu şekildedir:

"Sonra, onları siz öldürmediniz, lâkîn Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı..."

Bize göre ayette bahsedilen olayın tahlili şu şekildedir: Öncelikle, Mülk Suresi ikinci ayette "O amel bakımından hanginizin daha iyi olacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı." kaydıyla ifade edildiği üzere, ölümü de hayat gibi yaratan Allah'tır. O halde öldürmeye teşebbüs edenler insanlar olsa bile ölümü yaratması hasebiyle gerçekte öldüren Allah'tır. Ayrıca, Watt'ın da söylediği gibi ayet Bedir savaşını anlatmaktadır. Dolayısıyla, Kur'an'ın söz konusu üslubunda, Bedir zaferinin kazanılmasında ilahi yardımlara da bir vurgu vardır. Adeta şöyle denmektedir; o öldürülen müşrikler sizin gücünüzle ve kuvvetinizle ölmüş olmadılar. Size savaşmayı emretmek, melekleriyle yardım etmek, zafer vermek, üzerlerine sizi saldırtmak ve düşmanlarınızın kalplerine korku düşürmek suretiyle gerçekte onları Allah öldürdü. Yine K. Kerim'in bu ifade tarzıyla, mü'minleri şımarmaktan kurtarma gayesi güttüğü de anlaşılmaktadır. Hatta, savaş sona erince müslümanlardan "şöyle kestim, şöyle vurdum, böyle esir aldım" diye ileri geri konuşanlar ve yaptıkları ile övünenler olduğu, ayetin de bunun üzerine nazil olduğu rivayet edilmektedir.[71]

"Attığın zaman sen atmadın, lakin Allah attı" kısmına gelince, Watt'a göre "ok atma"dan bahsedilmektedir. Oysa durum onun zannettiği gibi değildir. Onun da ifade ettiği üzere ayet Bedir savaşını anlatıyor. Rivayet edildiğine göre, Kureyş ordusuyla karşılaşınca Peygamber Efendimiz buyurmuştu ki, "İşte Kureyş, gurur ve iftihar ile geldi. Rabbim bunlar senin peygamberini inkâr ediyorlar. Bana verdiğin vaadi senden istiyorum Allah'ım." İşte bu sırada Cebrail Aleyhisselam geldi, "Bir avuç

71 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, IV, 211-212'ye bkz..

toprak al, onlara doğru at" dedi. Ne zaman ki iki taraf savaşa tutuştular Hz. Peygamber bir avuç toprak aldı, yüzlerine doğru attı ve "Yüzleri kurusun" buyurdu. Nasıl ki bu "yüzleri kurusun" ifadesi, Hz. Peygamber'in mübarek ağzından çıkan tek bir ifade olduğu halde, her dinleyenin kulağına bölünmeksizin girdi aynen öyle de attığı bir avuç toprak her bir kafirin gözüne bir avuç olarak veya yetecek oranda isabet etti. Bunun üzerine düşman saflarında gözleriyle meşgul olmayan tek bir müşrik kalmadı. Bundan sonra da bozuldular. İşte bu bağlamda K. Kerim diyor ki "Ey Peygamber, bir remiy (atış) şeklinde bir iş yaptığın yani bir avuç toprağı attığın vakit, düşmanlara isabet eden ve etkileyen, hepsinin gözlerine batan o atışı sen yapmadın. Zira sana "at!" emrini veren O idi, o attığın şeyi hedefine ulaştıran, o bir avuç toprağı bir avuç olmasına rağmen tüm düşmanların gözlerine isabet ettiren, gayesine erdiren ve düşmanı bozguna uğratıp, sizi tepesine bindiren ve galip getiren Allah idi. Sözün özü, o atışın dış görünüşü veya başlangıç kısmı senin idi, ama sonuçlarını ve etkisini yapan sen değildin, onu Allah yaptı.[72] Biz bu meyanda Kur'an'ın muhteşem ve özlü üslubunun kapsamlılığını bir kere daha görebiliyoruz.

2) Kur'ân'a Göre İçki Bir Nimet midir?

M. Watt'tan verdiğimiz algılama ve delil getirme hatalarına R. Paret de düşmektedir. Örneğin; sarhoş edici şeylerle ilgili olarak ilk inen Nahl Suresi'nin 67. ayetinden hareketle sarhoşluğun mutlak anlamda bir ni'met olarak geçtiğini zannetme hatasına düşmüştür (S. 104).

Söz konusu ayetin meali; "Hurma ve üzüm ağaçlarının meyvelerinden de hem içki, hem de güzel gıdalar edinirsiniz. Şüphesiz ki bunda aklını kullanan kimseler için büyük bir ibret vardır." şeklindedir. Ayet-i kerimede; içki, henüz haram edilmiş olmamakla beraber görülmektedir ki, güzel rızka karşılık zikredilmiş ve de dolaylı yoldan içkinin güzel bir şey olmadığı anlatıl-

72 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim, ..IV, 212'ye bkz.

mıştır. Güzel rızıktan maksat da pekmez ve ondan yapılan şeyler gibi tatlılardır. Paret'in bu derece açık bir üslubu ve meşhur bir manayı yanlış algılaması bize ilginç gelmektedir.

3) Hz. İsa ve Hz. Meryem Hayattalar mı?

Paret'ten vereceğimiz ikinci örnek Maide Suresi'nin 17. ayetiyle ilgilidir. Ayet'in meali; "Muhakkakki; 'Allah, ancak Meryemoğlu İsa Mesih'tir." diyenler kafir olmuşlardır. (Onlara) de ki: "Allah, Meryemoğlu İsa Mesih'i, annesini ve bütün yeryüzündekileri yok etmek istese O'na kim engel olabilir?" Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkiyeti sadece Allah'a aittir. O, dilediğini yaratır. Allah her şeye kadirdir." şeklindedir. R. Paret, söz konusu ayetin "Şayet Allah, Meryemoğlu Mesih'i, annesini ve yeryüzünde bulunan herkesi yok etmeyi dileseydi, Allah'a karşı kim herhangi birşey yapmaya güç yetirebilirdi?" kısmından hareketle şöyle demektedir:

"Biz bu pasajdan biliyoruz ki, Muhammed, Hıristiyanlığın kurucusunun hem de annesiyle birlikte hala yaşadığı kanaatindedir. Peygamber burada, Allah'ın sürekli olarak şehirleri ve halkları helak ede geldiğinin, herkesçe ma'lum olduğunu farz etmekte ve Onun aynı şeyi İsa ve Meryem'e de yapabileceğini imâ etmektedir. Bu durumda Peygamber onların halen (gökyüzünde) hayat sürdüklerine inanıyor olmalı. Yani İsa'nın ölümü daha sonraki bir zamanda, kıyamet gününde gerçekleşecekti..."[73]. Görülüyor ki Paret, bu ayetten hareketle Hz. İsa'nın hem de annesiyle birlikte hala yaşadığı sonucunu çıkarıyor, Hz. Peygamber'in de bu düşünce ve kanaatte olduğunu iddia ediyor. Halbuki, Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesi, kıyamete yakın gelip şeriat-ı Muhammediye ile amel etmesi, ölümünün ondan sonra olması başka bir takım Kur'anî pasajlardan ve Nebevî hadislerden anlaşılsa bile incelemeye aldığımız Maide 17. ayette böyle bir mana söz konusu değildir. Hem de Paret, bu ayetten Hz. Meryem'in de halen yaşadığı sonucunu çıkarıyor. Eğer Paret'in

73 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 126-127

mantığıyla hareket edersek Hz. İsa ve Hz. Meryem zamanında yeryüzünde bulunan herkesin de halen yaşadıkları sonucuna varılır. Çünkü ayetin metninde yer alan "yok etmeyi isteseydi" ifadesinden hareketle, "yeryüzünde bulunan herkes"ten onların zamanında yeryüzünde bulunan herkes öncelikle anlaşılmaktadır. İster Hz. Peygamber zamanında olan herkes olsun, ister Hz. İsa zamanında olan herkes olsun isterse de bütün zamanlarda yeryüzünde bulunan herkes olsun Paret mantığına göre "yeryüzünde olan herkes" de halen yaşamakta veya yaşamaya devam edeceklerdir. Hâlbuki ayet-i kerimenin üslûbunun ve ifadesinin bu şekilde anlaşılıp algılanması son derece açık bir yanılgıdır.

Ayet-i kerimenin ifadelerine ön yargısız bakıldığında gerek Hz. İsa'nın, gerek annesi Meryem'in ve gerekse de yeryüzünde bulunan hiç kimsenin karşı koyamayacağı hükmedici bir kudrete boyun eğmelerine vurgu yapılmaktadır. İşte hak ilah da, bu kudretin sahibi olan Allah'tır. Şu halde söz konusu edilenlerin yaşaması, ölümü, yok edilmesi, bırakılması sırf Allah'ın kudretine ve iradesine mahkûmdur. O dilerse, dilediği kadar durdurur, dilerse yok eder. Muhataplar içinde gerek Hz. İsa'nın gerekse Hz. Meryem'in -karmaşık anlayış ve ifadelerle de olsa- ilahlığını iddia eden Hıristiyanlar olduğundan, ifade tarzında ikisinin özellikle zikredilmesi garip değildir. Bir yandan da Mesih'in öldürülmesini ve asılmasını iddia etmekle, Hıristiyanlar, onun helakinin ve fani oluşunun mümkün olduğunu i'tiraf etmekte oldukların-dan, bunların hem bu davalarını reddetmek hem de ikrar ve i'tiraflarıyla kendilerini susmaya mecbur etmek için ayette, sadece Hz. İsa zikredilmekle yetinilmeyip, annesi ve yeryüzünde bulunan herkes gündeme getirilmiştir. Bununla da azdan çoğa doğru giden bir bakış istikrası (tümevarım) öğretilerek Mesih'in önce anasına, ikinci olarak yeryüzünde bulunan ruh ve akıl sahipleri cinsine dâhil olduğu ve bunlarla birtakım hususlarda cins birliği ve aynılık olduğu anlatılmış ve bu şekilde Mesih ve annesinin yok ve fani olmasının mümkün olup ilah olamayacakları önce açıkça ve özellikle, ikinci olarak bütün içinde gizli ve te'kitli olarak ispat edilmiş ve hatırlatılmıştır.

Özetle âyet-i kerime, Allah'ın zatından başka her şeyin yok olmasının mümkün olduğuna işaretle, bütün Allah'ın dışındakilerden ilahlığı inkâr etmiş ve şu halde yaratılmışlar âleminin veya kısımlarından hiç birisinin de Allah ile aynılığı veya küllî, cûz"î bir birleşmesi mümkün olmadığına ve böyle sözlerin yalnız Mesih hakkında değil, diğerleri hakkında da söylenmesinin Allah'a küfretmek olduğuna işaret etmiştir. O halde ne Mesih ilah olabilir, ne annesi, ne de âlem ve âlemin kısımlarından herhangi bir şey...

4) Kur'ân'ı Kerîm'de Evlilik Konusu

Algılama hatalarına vereceğimiz son örnek de Paret'in evlilik konusundaki görüşleridir. Kitabın 112. sayfasında şöyle demektedir: "Modern eğilimli müslümanlarca, sık sık tek kadınla evliliğin Kur'an'da emredildiği savunulmaktadır. İlgili pasajın (4. Nisa/3) metni şu şekildedir: "Yetimler hakkında doğru davranmamaktan korkarsanız istediğiniz sayıda kadınla iki, üç veya dört, evlenin. Ama şayet adil olamamaktan korkarsanız, o zaman (yalnız) bir veya sahip olduğunuz (cariyeler)." Görüldüğü gibi burada erkeğe, onlara adil davranması şartıyla dörde kadar kadınla evlenme izni verilmektedir. 4. Nisa/129'da ise şöyle denilmektedir: "Ne kadar arzu etseniz de, kadınlara (yani aynı anda birkaç kadına) karşı adil olamazsınız. Ama onların arasından birine, tamamen diğerlerini askıda bırakırcasına meyletmeyin." Bu iki Kur'an ayeti arasında genellikle bir nevi mantık kontağı yapmak suretiyle ilgi kurulmaktadır. İlk ayette birden fazla kadınla evlenme izni kadınların hepsine adil davranma şartına bağlanmakta, ikincisinde ise bunun imkânsız olduğu söylenmektedir. O halde, netice itibariyle Peygamber mü'minlere bir kadınla evlenmeyi emretmiştir. Doğrusu böyle bir yorum yapmak mümkün değil. Erkekten, birden fazla sayıdaki eşlerine mutlak anlamda eşit davranmasının beklenmediğini görmek için, ikinci ayeti sonuna kadar okumak yeterlidir. Kadınlara adil davranma şartını yerine getirmek esas itibariyle imkânsız bir şey

olsaydı, erkeğe (ilk ayette olduğu gibi) açıkça iki, üç veya dört kadınla evlenmesini teklif etmek anlamsız olurdu. Şu veya bu İslam ülkesinde bir kadınla evlilik benimseniyorsa Kur'an metinin bu konuda hiç bir dahli söz konusu değildir...[74].

Paret'ten yatığımız bu ilk alıntıda dikkatimizi çeken hususlar şunlardır: Modern eğilimli müslümanların, tek kadınla evliliğin Kur'an'da emredildiğini söylediklerini belirtiyor, kendisi ise Kur'an metninin buna müsait olmadığını söyleyerek karşı çıkıyor. Karşı çıkış gerekçesi görüldüğü üzere tutarlıdır. Ancak biz, Kur'an'ın tek kadınla evliliği emrettiği görüşüne katılmamakla beraber, bu konuda bir teşvik de içermediğini iddia edecek değiliz. Paret 'e göre Kur'an metni böyle bir teşviki de içermiyor. İleride değinilecektir.

Dikkatimizi çeken ikinci husus, 4. Nisa/3 ayetine meal verirken taşıdığı bazı kanaatlere, adeta alt yapı oluşturmak için ayetin metnine "istediğiniz sayıda kadınla" gibi bir fazlalığı sokuşturmasıdır.

Üçüncü husus ise, "Görüldüğü gibi burada erkeğe, onlara adil davranması şartıyla dörde kadar kadınla evlenme izni verilmektedir" ifadesidir. Çünkü ileride bu değerlendirmesine tamamen zıt iddialarda bulunmaktadır. Aynı konu hakkında, Paret'ten yapacağımız ikinci alıntı 166- 167–168. sayfalarda yer almaktadır. Şöyle demektedir: "Bir müslüman için aynı anda dörde kadar nikâhlı hanım ve sınırsız sayıda metres müsaadesi getiren Nisa 3. ayetin izahı o kadar dolay değil... İkişer, üçer, dörder ifadesi ise kesretten kinaye (Richtzahlen) olup, aslında çok evliliğin kaça kadar caiz olduğunu gösteren bir üst sınıra delalet etmemektedir. Burada vurgu, bir erkeğin bir takım şartlar altında ikinci bir (veya daha fazla) evlilik yapmasınadır, yoksa dörtten fazla kadınla evlenemeyeceğine değil... Müfessirler genellikle dört kadın sayısının bir üst sınır anlamına geldiği görüşünden yola çıkmaktadırlar. Max Henning'in çok kullanılan Kur'an tercümesi de Nisa 3. ayeti ilave evlilikler yapmaya teşvik

74 Paret, R., Kur'an Üzerine Makaleler, s. 112

olarak değil, çok evliliğin sınırlandırılması emri olarak anlamaktadır..."

Alıntının ilk cümlesinde Nisa 3. ayetin dörde kadar nikâhlı hanım müsaadesi getirdiğini ifade ediyor. Ancak hemen sonrasında bu yargısını ya unutarak ya da bu görüşünden vazgeçerek "ikişer, üçer, dörder" ifadesinin kesretten kinaye olup bir üst sınıra delalet etmediği gibi zıt bir iddiada bulunuyor.

Dikkatimizi çeken ikinci husus; ilk cümledeki, "Nisa 3. ayet aynı anda sınırsız sayıda metres (cariye) müsaadesi getiriyor" şeklindeki değerlendirmesidir. Ancak hemen iki sayfa sonrasında bu seferde tam tersi bir iddiada bulunuyor ve diyor ki: "Sahip bulunduğunuz cariyeler" pasajında, öncesinde geçen çok evlilik imkânının aksine herhangi bir sayıya yer verilmemiş olması olgusundan, bir müslüman erkeğin dörde kadar meşru hanımının yanısıra, sınırsız sayıda metres edinmeye mezun olduğu sonucunun çıkarılabileceği sanılmıştır (kendisi de 166. sayfada aynı sonucu çıkarmıştı). Gerçekte ise, söz konusu pasaj tam tersini ifade etmektedir. Her bir mü'min erkeğe en olumsuz şartlar altında -şayet hür bir kadının geçimini üstlenemeyecek durumdaysa- bir cariye ile yetinme imkânı tanımaktadır..."

Bu alıntıda gene "dörde kadar meşru hanım" tabirini kullanmakta, bu sefer de dörtten fazlasının meşru olmayacağı görüşüne yeniden dönmüş görünmektedir. Belki de tam olarak farkında olmaksızın sürekli zikzaklar çizmektedir. İki sayfa öncesinde Nisa 3. ayetin sonsuz sayıda metres müsaadesi getirdiğini iddia ederken, "Kur'an Tetkiki Üzerine" isimli aynı makalesinde, hemen iki sayfa sonra bunun zıttını iddia etmektedir. Sonsuz sayıda metres müsaadesi sonucunun ayetin metninden çıkarılamayacağını, Kur'anî pasajın tam tersine bir cariye ile yetinme imkânı tanıdığını ileri sürmektedir. Bu derece fikrî çalkantı ve istikrarsızlık karşısında hayret etmemek elde değil...

4, Nisa Suresi/3.ayetin tefsiriyle ilgili "Hak Dini Kur'ân Dili" tefsirinden bazı önemli açıklamaları özetle vermeyi konunun tekmili açısından gerekli görüyoruz.

"Eğer yetimler hakkında, onların haklarını gözetemeyeceğinizden korkarsanız", yani gerek canları, gerek ırzları ve gerekse malları itibariyle her yönden adalete ve doğruluğa riayet edemeyeceğinizden korkarsanız -ki böyle büyük bir günahtan elbette korkarsınız ve korkmanız gerekir- o halde "durumunuza göre kadınlardan ikişer, üçer, dörder size helal ve hoşunuza gidenler ile evleniniz." Bu, hem onları zarar ve tehlikeden korumaya, hem de kendinizi zulüm ve tecavüzden korumaya vesile olur. Kadınlar kimsesizlikten ve ortaya düşmekten kurtulur. Siz de zina ve diğer günahlara, haksızlıklara düşmezsiniz. Ancak bunda da birden fazla kadınlar arasında adaleti korumak, birine diğerinden fazla muamele etmemek gerekir. Bunun için "eğer birden fazla kadınlar arasında da adalet yapamayacağınızdan korkarsanız -ki bundan da korkmalısınız- o halde ancak bir kadınla evlenin, bir kadın yeter. Yahut da sahip olacağınız cariyeler alırsınız. Bu bir kadınla evlenme, adaletsizlik yapmamanız ve haksızlık etmemenize daha elverişlidir." Yalnız bir kadının hakkını gözetmek elbette daha kolaydır. Bunda sıkıntıya düşmeme ihtimali daha yakındır. Hem de fakirlik ve çaresizliğe düşmemenize yani iktisadınıza da daha elverişlidir..."[75].

Görülmektedir ki; Kur'an-ı Kerim, bir kadınla evliliği adalet ve hakkaniyet açısından daha elverişli görmekte buna yönelik bir teşviki içermektedir. Ancak bazı ortamlar, bir takım makul şartlar birden fazla kadınla evliliği gerektirebileceğinden, bu tarz bir evliliğin önünü de tamamen tıkamamakta dört ile sınırlandırmaktadır.

Paret'in "ikişer, üçer, dörder, ifadesi kesretten kinayedir", iddiası ise delilden yoksun bir hezeyandır. Zaten kendisi de herhangi bir delil, bir gerekçe sunamamıştır. Dile göre, "şu gülleri şu cemaate ikişer ve üçer ve dörder paylaştır" denildiği zaman bir kısmına yalnız iki, bir kısmına yalnız üç ve bir kısmına yalnız dört gül düşeceği anlaşılır. Herhangi birisine beş gül düşeceği anlaşılmaz. Sayıları toplamak suretiyle dokuza çıkaran bazı zahiriler ve söz konusu sayıların hiç bir sınırlandırma anlatma-

75 Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Azim, ..II, 505

dığını iddia eden bazı Rafızî şiiler R. Paret'in referansı olabilirler[76]. Bunlar Kur'an'ın üslubuna, sünnet'in te'yidine, ümmetin kahir icmaına zıt hareket etmekle sırf nefsanî arzu ve heveslerine uymuşlardır.

76 Hak Dini Kur'an Dili, II, 512'ye bkz.

SONUÇ

Verilen örnekler ve yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, istisnalar olmakla birlikte genel itibariyle Müsteşrikler, Batı düşüncesinin, önkoşulsuz olarak kafalarda egemen olmasını amaç edinmektedirler. Ancak kendi görüş ve medeniyetleri etrafında bir nevi kudsiyet meydana getirerek yaptıkları yorumların mutlaka uyulması gereken alternatifsiz bir yol olmadığı ortaya çıkmaktadır.

İddialarını özetle hatırlamak gerekirse; öncelikle Rudi Paret Hz. Peygamber'in Kur'an'da yer alan Ehl-i kitapla ilgili bütün ayrıntıları çağdaşı bilirkişilerden öğrendiğini söylemektedir. Eğer gerçekten böyle olsaydı, bunlar bizlere "hadis" olarak intikal ederdi. Bu durumda da bir takım müslüman müellifler, tarihçiler söz konusu kıssaların ayrıntılarını "İsrailiyyat" ile aydınlatmaya çalışma zahmetine hiç mi hiç girmezlerdi. Bu husus söz konusu iddianın çürüklüğünü göstermektedir.

Hem Paret hem de Watt'a göre, K. Kerim'in yahudiler ve hıristiyanlar hakkındaki açıklamalarının büyük çoğunluğu yanlıştır. Bu yanlışlık da onlara göre -genel manada- iki nedene dayanmaktadır. Birincisi, Mekke'lilerin bu tür yanlış inançlara sahip olmaları; ikincisi ise Hz. Peygamber'in kendi yaşadıklarını söz konusu edilen tarihi kıssalardaki şahsiyetlere aktarmasıdır. Şimdi, eğer bu yanlışlığın sebebi Mekke'lilerin bu tür yanlış

inançlara sahip olmaları ise bu durumda yanlışlığın yegâne sebebi Mekke'lilerdi, yanlışlıkta etken tamamen onlardır. O halde Hz. Peygamber ve K. Kerim bu yanlışlık konusunda edilgendirler, bir etkileri söz konusu değildir. Hâlbuki ikinci nedene göre yanlışlık Hz. Peygamber'in kendi yaşadıklarını tarihi şahsiyetlere aktarmasından kaynaklanmaktadır. Bu iddia ise Peygamber ve Kur'an'ın yanlışlığın olmasında etken olmalarını gerektirir. Bundan da anlaşılıyor ki ileri sürdükleri nedenlerde de bir tutarlılık görülmemektedir.

Ayrıca Mekke'lilerin inandıkları bir takım yanlışları düzeltmeksizin onlara anlatmada, hem onlar açısından ma'lumu i'lam (bilinen bir şeyi bildirme) kabilinden olur, hem de Allah açısından hikmetsiz, abes bir iş olur, hatta Cenab-ı Hakk'ın izzet ve haysiyetiyle bağdaşmayan bir durum arz eder. Çünkü Allah, Hakk'tır. Hakkı söyler, hakkın âlî olan hatırını hiçbir şeye feda etmez.

İlaveten ifade etmek istiyoruz ki; şayet, ibret alınmasını sağlama ve ilahî mesajın iletilmesi doğrularla gerçekleştirilemiyorsa, o takdirde yanlışlara başvurulur. Böyle bir şey ise acizlik ifadesi olup Allah için söz konusu olamaz.

Ayrıca Paret'in yaptığı gibi Kur'an'ın Hz. Muhammed'in kendi sözü olduğunu ileri sürmek, Hz. Peygamber'in Allah adına söz uydurduğu anlamına gelmez mi? Gerçekte hangi kılıf giydirilirse giydirilsin iddiadan söz konusu çirkin ve temelsiz netice ortaya çıkacaktır. Hâlbuki böyle çirkin bir iftirayı, Hz. Peygamber'in nübüvvetten önceki yaşantısı ve emin oluşu bile tek başına çürütmeye yeterlidir.

Yine Paret, açıkça, Kur'an'dan edebi açıdan bir şey ummanın zait olduğunu söylerken öte yandan onu veciz, canlı ve tesirli sözlerin bir mecmuası olarak nitelendirmektedir. Edebî açıdan kendisinden bir şey ummak zait olan bir kitap, veciz sözlerin mecmuası olabilir mi, özgün ve eşsiz olabilir mi, canlı ve tesirli bir tasvir gücüne sahip olabilir mi?... Şayet bir kitabın sözleri veciz ise, özgün ve eşsiz ise, tasvirleri canlı ve tesirli ise o kitap

edebî açıdan da bir şaheserdir. Elhasıl bu konuda da Paret'in tutarsızlık içinde olduğu gözlemlenmektedir.

Paret, Kur'ân'ın, müslümanların çağdaşlıkla kucaklaşmalarını onaylamadığını da söylemektedir. Ona göre, Kur'an'ın dünyası bambaşka ve tarihin çok gerilerinde bir yerdedir. Müslümanların onun evrenselliğine olan inançları gereği, çağdaş yaşam ile olan sorunlarını çözmede de yine ona başvurmaları ise, esasen ona üstesinden gelemeyeceği bir yük yüklemekten başka bir şey değildir. İlaveten Kur'an'ın lafız olarak vahyedildiği ve vahyin mutlak değişmezliği ilkesinden vazgeçip, Kur'an'ın önerdiği yaşam düzeninin Hz. Muhammed'in çağına hitap ettiği, yani zamana bağlı olduğu ve sonraki gelişmeler tarafından "aşıldığı" kabul edilmelidir

Halbuki tarihsellik olsa olsa, sadece peygamberi ilgilendiren ayetlerde söz konusu olabilir, Bunların Kur'an'da yer almaları, Peygamberliğin dinde çok önemli bir yeri haiz olması nedeniyle olsa gerektir. Ayrıca gerek peygamberimizle ilgili meseleler, gerekse önceki peygamberler ve toplumlarla ilgili kıssalar, mantukları itibariyle değil, mefhumları yönüyle bize hitap ederler. Allah'ın kudretini ifade için Kur'an'ın indiği yörenin malzemesini kullanması, mesela deveden söz etmesi de Kur'an'ın yerelliğine ya da tarihselliğine delil olamaz. Çünkü bu gibi hususlardan bahseden ayetlerde de mantuk değil, mefhum önemlidir, yani bu gibi ayetler, hükme medar olan ayetler değildir, bunlar ibret alınacak ayetlerdir.

Tarihsellik iddiasını ileri sürenlerin genellikle ibadet ve ahlakla ilgili ayetleri evrensel; sosyal kurumlara dair emir ve yasaklarla cezaları tarihsel olarak görmelerinin de hiçbir tutarlılığı bulunmamaktadır. Kur'an'ın şu veya bu ayetlerde kullandığı dil, aynı dildir. Hangi kıstaslara dayanarak böyle bir ayırım yapabiliriz? Hatta ahlaki prensipleri hukukî prensiplerden ayıracak net bir kıstas dahi mevcut değildir. Böyle bir ayırımın temelinde olsa olsa hevaya uymak vardır. Batı normlarını evrensel kabul ederek Kur'an'ı bunlara uydurmak vardır.

Demek ki, müsteşriklerin etkisinde kalarak onların kitaplarına hayranlıkla bakmak, yazdıklarını da katıksız gerçek gözüyle değerlendirmek çok sağlıklı bir yaklaşım değildir. Ayrıca, mutlak manada yanılgıya kapılmalarını engelleyecek bilimsel ve organize yöntemlerle çalıştıklarını varsayarak, onların yargıda bulundukları konular bakımından daha gerçekçi, daha doğru olduğu düşüncesine kapılmak yersizdir.

Böyle bir ortamda yapılması gereken, İslam'a sağduyuyla yaklaşıp kimi zaman bir art niyeti barındıran gerçeklikten uzak sığ değerlendirmeler ve tek taraflı yorumlardan uzak durmaktır. Ancak böyle bir yaklaşımla aydın-elit kadromuzun fikirsel olarak çökmediğini, Avrupa karşısında beyinlerin körü körüne teslimiyetçi bir anlayışı benimsemediğini görme imkânına kavuşabiliriz. Diğer türlü, Avrupa karşısında müstağriplik kompleksinin bir türlü atılamamış olmasına bağlı olarak, toplumun yüksek ideal ve moral değerlerinin yok olmasına ortam hazırlanmış olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Kur'ân-ı Kerîm

Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hakk Dini Kur'ân Dili, Azim Yayınları, I-X C.

İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları, I- X VIII C.

Mevdudi, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı, çev: Ahmet Asrar I-III C

M. İzzet Dereveze, Et-Tefsiru'l-Hadis I-VII C

M. Sait Şimşek, Günümüz Tefsir Problemleri,

Rudı Paret, Kur'ân Üzerine Makaleler, Derleme ve Çev: Ömer Özsoy, Ankara, 1995

W. Montgomery Watt, Hz. Muhammed (sav)'in Mekke'si Çev: M. Akif Ersin, Ankara, 1995

İbn-i Hişam, Siret-i İbn Hişam, Çev: Hasan Ege, I-IV C

Şeyhzade, Haşiyet-u Şeyhzade Ala Tefsiri Kadı Beydavi, İstanbul, 1991, I-IV C

Zamahşeri, Keşşaf Beyrut-Lübnan Baskısı, I-IV C

EK

Abdulkadir Badıllı, Risale-i Nur'un Kudsi Kaynakları, İstanbul, 1992

Bediuzzaman Said Nursi, Mektubat, Zehra, İstanbul, 1998

Mustafa Sıbai, Müsteşikler ve Hedefleri, Terc: Kemal Çobanbeyli

Necib Akiki, Müsteşrikun, Mısır, 1965, I-III C

Elinizdeki bu çalışmada, yirminci asırda İslam'la ilgili hararetli araştırmalar yapan meşhur Batılı müsteşriklerden WILLIAM MONTGOMERY WATT ile büyük Alman şarkiyatçısı RUDİ PARET' in İslam'ı algılama biçimleri, sistematik bir tarzda ve eleştirel olarak değerlendirilmektedir. Oryantalizm/şarkiyatçılık disiplininin temsilcisi olan Müsteşrikler, istisnalar olmakla birlikte bu çalışmada da görüleceği üzere genel anlamda Batı medeniyetinin ve Batılı düşünce tarzının, önkoşulsuz bir şekilde kafalarda egemen olmasını amaç edinmektedirler. Kendi görüş ve medeniyetleri etrafında bir nevi kudsiyet meydana getirerek yaptıkları yorumların, mutlaka uyulması gereken alternatifsiz bir yol olduğu izlenimini vermektedirler. Burada verilen örnekler ve yapılan değerlendirmelerle, onların İslam'a dönük yaptıkları yorumlama faaliyetlerinde ne denli yanlı davrandıkları gösterilmekte, takip ettikleri sözümona objektif metodun alternatifsiz bir yol olmadığı somut örnekler eşliğinde işlenmektedir.

ISBN: 978-9944-735-83-4

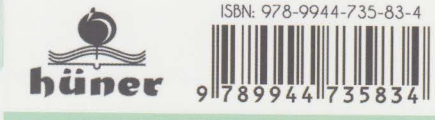

http://www.hunerkitabevi.com